

RIIGIKOHUS

RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND

**HAGI MENETLUSSE VÕTMISEST KEELDUMINE VÕI LÄBI VAATAMATA
JÄTMINE ÕIGUSLIKU PERSPEKTIIVITUSE TÕTTU**

Kohtupraktika analüüs

Margit Vutt
kohtupraktika analüütik

Tartu
veebruar 2012

Sisukord

1. Analüüsi eesmärk ja alusmaterjalid.....	4
2. Valdkonda reguleerivad õigusnormid ja teemat käsitlevad varasemad allikad	4
3. Õiguslik perspektiivitus esimese ja teise astme kohtute praktikas.....	5
3.1. Üldised tähelepanekud	5
3.2. Õigusliku perspektiivituse sätete kohaldamise eeldus	5
3.3. Kõrgendatud põhjendamiskohustus	6
3.4. Õigussuhte keerukus kui asja menetlemist õigustav asjaolu.....	7
3.5. Tuvastushuvi puudumine	8
3.5.1. Tuvastushuvi sooritusnõude aluseks oleva asjaolu tuvastamisel	8
3.5.2. Tuvastushuvi juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamisel	10
3.5.3. Tuvastushuvi lepingu tühisuse tuvastamisel	11
3.5.4. Elatise nõude seos isaduse tuvastamise nõudega	12
3.6. Hagejal vaidlustamisõiguse puudumine.....	14
3.7. Nõude ebaselgus.....	15
3.8. Nõude mittetõendatus.....	20
3.9. Seaduses sätestamata nõude (taotluse) esitamine.....	22
3.9.1. Kohaliku omavalitsusüksuse eestkostjaks määramise taotlus.....	22
3.9.2. Diagnoosi põhjendamise nõue	23
3.9.3. Elatis täisealisele õppivale lapsele	23
3.9.4. Ajutiselt maksejõuetu isiku pankrotiavaldus.....	24
3.9.5. Ühinemisotsuse kehtetuks tunnistamise nõue	24
3.9.6. Osaühingu „jagamise“ nõue	25
3.9.7. Enne võlaõigusseaduse jõustumist sõlmitud kinkelepingust taganemise nõue.....	25
3.9.8. Osaniku kahju hüvitamise nõue osaühingu juhatuse liikmete vastu	25
3.9.9. Kohtuotsuse alusel reaalservituudi kinnistusraamatusse kandmise nõue.....	26
3.9.10. 1936. aastal kehtinud kinnistusraamatu kande tühistamise nõue.....	27
3.9.11. Kaasomandi lõpetamise nõue	27
3.9.12. Nõude loovutamine ei muuda hagi perspektiivituks	28
3.10. Ebaõige kostja	28
3.11. Hageja tsiviilkohtumenetlusõigusvõime ebaselgus.....	29
3.12. Kohtusse pöördumise tähtaja mittejärgimine	29
3.13. Ebasobiv õiguskaitse viis	31
3.13.1. Otstarbekuse kaalutlused ja õiguslik perspektiivitus	31
3.13.2. Maksettepaneku ja maksekäsu vaidlustamine	31

3.13.3. Kohtukulude väljamõistmiseks esitatud kahju hüvitamise nõue.....	32
3.13.4. Aktsiaseltsi üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamise vs õigussuhte tuvastamise nõue	32
3.13.5. Pankrotivõlgniku vastu esitatud nõue	33
3.13.6. Õiguslikult perspektiivitu vastuhagi.....	34
3.13.7. Ebasobiv õiguskaitse täitemenetluse vaidlustes	34
3.13.8. Abielu kehtetuks tunnistamise nõue pärast abikaasa surma.....	36
3.13.9. Võlausaldajate üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamise nõue	37
3.13.10. Korterühistu juhatuse otsuse kehtivuse vaidlustamine	37
3.13.11. Osaniku väljaarvamise nõue.....	38
3.13.12. Kinnitamata majandusaasta aruande „tagasikutsumise“ nõue	38
3.13.13. Lapsega suhtlemise korra muutmise avalduse õiguslik perspektiivitus.....	39
3.14. Ebaõige menetlusliik (hagimenetlus vs hagita menetlus).....	39
4. Kokkuvõte	41
4.1. Kohtu kohustused	41
4.2. Uus menetlusstaadium?	41
4.3. Tuvastushagi perspektiivitus	42
4.4. Õigusliku perspektiivituse aluste piiritlemine	42
4.5. Ebaselge nõude õiguslik perspektiivitus	43
4.6. Ebaõige õiguskaitse viis kui õigusliku perspektiivituse alus	44
4.7. Muud õigusliku perspektiivituse juhtumid.....	44

1. Analüüsi eesmärk ja alusmaterjalid¹

Analüüsis uuritakse hagi ja hagita asjas esitatud avalduse TsMS § 371 lg 2 alusel menetlusse võtmisest keeldumise ja TsMS § 423 lg 2 alusel läbi vaatamata jätmise praktikat maa- ja ringkonnakohtutes.²

Muu hulgas leiavad analüüsis käsitlemist järgmised küsimused:

- Millistel juhtudel kohtud ülalnimetatud sätteid kohaldavad ehk milliseid nõudeid loetakse kohtupraktikas õiguslikult perspektiiviteks;
- Kas ja mil määral eristab kohtupraktika erinevaid perspektiivtuse koosseise;³
- Milline on kohtu selgitamiskohustus, kui hagi on ebaselge ja millisel juhul aktsepteerib kohtupraktika ebaselge hagi menetlusse võtmisest keeldumist.

Analüüsi aluseks on valik 2008.-2011. aastal tehtud maa- ja ringkonnakohtute lahendeid, kusjuures kõik analüüsitud tsiviilasjad on läbinud vähemalt kaks kohtuastet.

Analüüsi materjali süstematiseerimisel on aluseks võetud sagedamini esinevad juhtumite grupid. Seaduses sätestatud aluste järgi liigitamine ei osutunud otstarbekaks, kuna õigusliku perspektiivtuse alused on praktikas raskesti eristatavad.

2. Valdkonda reguleerivad õigusnormid ja teemat käsitlevad varasemad allikad

TsMS § 371 lg 2 annab kohtule õiguse jätta hagi menetlusse võtmata, kui hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja esitatud faktiliste väidete õigsust, samuti juhul, kui hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset, või kui hagiga ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada. Samasuguse sisuga on TsMS § 423 lg 2, mis võimaldab kõrvaldada perspektiivitu hagi menetlusest ja jätta see läbi vaatamata juhul, kui kohus on selle esialgu siiski ekslikult menetlusse võtnud.⁴

Hagi ja hagita asja avalduse õigusliku perspektiivtuse käsitlust Riigikohtu lahendites on põhjalikult käsitletud ja teemat ka täiendavate näidetega ilmestanud Tambet Tampuu. Kuna vastav materjal on olemas ja analüüsi allikate maht on suur, siis ei käsitleta analüüsis eraldi Riigikohtu lahendeid.

T. Tampuu on Riigikohtu seisukohtadele viidates märkinud, et hagi menetlusse võtmisest keeldumine TsMS § 371 lõike 2 järgi ja läbi vaatamata jätmise TsMS § 423 lõike 2 järgi tähendab hagi tagasi lükkamist kohtu antava materiaalõigusliku hinnangu alusel, lähtudes

¹ Analüüsis esitatud seisukohtadel ei ole siduvat mõju ja need ei ole käsitatavad Riigikohtu seisukohana. Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti vaid kohtulahendis.

² Samad sätted on TsMS § 477 lg 1 järgi kohaldatavad ka hagita menetluse avalduse suhtes.

³ Kuna viidatud normid sisaldavad kahte alapunkti, millest teine alapunkt omakorda sisaldab kahte alternatiivi, siis on õigustatud küsimus, kas ja kuidas tehakse praktikas erinevatel alustel vahet.

⁴ Nii TsMS § 371 lg 2 kui ka § 423 lg 2 on tulenevalt TsMS § 477 lõikest 1 sama moodi kohaldatavad ka hagita menetluses esitatud avalduse menetlusse võtmisest keeldumisel ja läbivaatamata jätmisel.

eeldusest, et hagi esitatud faktilised asjaolud vastavad tõele. **Sätete peamiseks eesmärgiks on vältida pooltele kulutuste tekitamist sellise hagi menetlemisega, mille rahuldamiseks puudub õiguslik alus.**⁵

Hagi menetluse võtmisest keeldumise analooginstituti halduskohtumenetluses, kaebuse ilmselget põhjendamatus kui kaebuse tagastamise alust, on L. Kanger analüüsinud 2008. aastal.⁶

3. Õiguslik perspektiivitus esimese ja teise astme kohtute praktikas

3.1. Üldised tähelepanekud

Kui uurida analüüsi objektiks olnud juhtumeid valdkonniti, siis selgub, et kõige rohkem tõusetub õigusliku perspektiivituse küsimus pankrotimenetlusega seotud kohtuasjades ja täitemenetluse vaidlustes. Probleemsed on näiteks võlausaldajate üldkoosoleku otsuste vaidlustamiseks, samuti täitemenetluse peatamiseks või kohtutäituri tegevuse vaidlustamiseks esitatud nõuded. Analüüsi autori arvates on sellel mitu põhjust – esiteks on tegemist keeruliste õigusvaidlustega, teiseks põhjuseks on aga see, et need vaidlused kasvavad välja väga konfliktiselt pinnalt – pankrotimenetlus toimub ju piiratud ressursside jaotamise eesmärgil ja seega käib võitlus nõuete rahuldamise nimel. Täitemenetluse eesmärgiks seevastu on sundida kohtuotsuse vabatahtlikust täitmisest keeldunud võlgnikku oma kohustust täitma ja mitmes mõttes võib täitemenetlusega seotud vaidlusi pidada kohtuvaidluse nn lõppstaadiumiks, kus võlgnik püüab viimase võimaluseni oma kohustustest vabaneda.

Eelnevast tulenevalt on kohtuvaidluste suur hulk neis valdkondades paratamatu, nagu tõenäoliselt ka see, et otsitakse uusi õiguslikke lahendusi ja esitatakse ebaselgeid nõudeid. Lisaks pankroti- ja täitemenetluse asjadele põhjustab õiguslik perspektiivitus sagedamini probleeme ka ühinguõiguslikes vaidlustes (erinevad kahju hüvitamise nõuded, osaniku väljaarvamine, otsuste vaidlustamine jmt).

3.2. Õigusliku perspektiivituse sätete kohaldamise eeldus

Tsiviilasjas nr 2-08-68459 määratles Tallinna Ringkonnakoht üldistavalt TsMS § 371 lg 2 p-de 1 ja 2 kohaldamise eelduse, märkides, et **õigusliku perspektiivituse sätted kuuluvad kohaldamisele juhul, kui kohus on süvenenult analüüsinud nõude väljavaateid, lähtumata mitte nõude kitsast sõnastusest, vaid nõude aluseks olevatest asjaoludest ja neile kohalduvatest õigusnormidest ning hinnanud, kas hageja esitatud asjaolude pinnalt, arvestades kohtu selgituskohustust ja hagi täpsustamise ja parandamise võimalusi, oleks hagi rahuldamine välistatud või oleks hagiga taotletava eesmärgi**

⁵ T. Tampuu. Hagi ja hagita asja avalduse menetluse võtmisest keeldumine või läbi vaatamata jätmise õigusliku perspektiivituse tõttu. – Juridica 2010/10, lk 778.

⁶ L. Kanger. Kaebuse ilmselge põhjendamatus. Kohtupraktika analüüs. 1.02. 2008. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/692/Analysys%20Kaebuse%20ilmselge%20perspektiivitus%20%28L_Kanger%29.pdf.

saavutamise välistatud.⁷ Samalaadset seisukohta väljendas Tallinna Ringkonnakohus ka tsiviilasjas nr 2-09-67882.⁸

Tsiviilasjas nr 2-10-55213 rõhutas Tallinna Ringkonnakohus, et TsMS § 423 lg 2 p 1 rakendamise eelduseks on see, et hageja poolt esile toodud faktilised asjaolud on kohtule kahtlusteta selged ja arusaadavad.⁹

Tsiviilasjas nr 2-08-71810 märkis Tallinna Ringkonnakohus, et kui kohtu käsutuses olevatest tõenditest ei saa üheselt ja selgelt järeldada, et hagejal puudub tuvastushuvi, siis ei ole võimalik jätta hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata. Kohus rõhutas, et TsMS § 423 lg-st 2 tuleneb kohtu õigus, kuid mitte kohustus jätta hagi läbi vaatamata ning nimetatud sätte kohaldamiseks peab vaidlusalune asjaolu olema üheselt selge.¹⁰

Kohtupraktika rõhutab, et õigusliku perspektiivuse sätete kohaldamise otsus on diskretsiooniotsus. Näiteks märkis Tallinna Ringkonnakohus 2. juuni 2011. a. määruses tsiviilasjas nr 2-11-862: *Hageja nõude õigusliku perspektiivi kaalumise enne avalduse menetlusse võtmist kuulub maakohtu pädevusse ja tegemist on kohtu diskretsiooniotsusega, millesse kõrgema astme kohus saab sekkuda vaid juhul, kui on ületatud diskretsiooni piire.*

3.3. Kõrgendatud põhjendamiskohustus

Kõrgendatud põhjendamiskohustus menetlusse võtmisest keeldumise ja hagi läbivaatamata jätmise määruste motiveerimisel tuleneb asjaolust, et õigusliku perspektiivuse instituut riivab põhiseaduslikku kohtusse pöördumise õigust.¹¹ Sellest tulenevalt on mitmetes ringkonnakohtu lahendites selgitatud, et menetlusse võtmisest keeldumisel on maakohtul kõrgendatud põhjendamiskohustus.¹²

Tsiviilasjas nr 2-10-21703 esitas hageja pankrotis osahingu vastu hagi ja taotles nõude tunnustamata jätmist pankrotimenetluses, kuna nõude tunnustamine põhinevat väidetavalt võltsitud andmetel. Harju Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetlusse võtmisest, kuna leidis, et seadus ei näe antud juhul ette hageja võimalust saada õiguskaitset – hageja esitas hagi nõude tunnustamata jätmiseks, kuid sellist alust PankrS §-s 106 ei ole.¹³ Tallinna Ringkonnakohus aga tühistas maakohtu määruse ja saatis asja menetluse jätkamiseks tagasi esimesse astmesse. Ringkonnakohus märkis, et TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel **menetlusse võtmisest keeldumine eeldab hagi sisule hinnangu andmist ja kohtul on kõrgendatud põhjendamis- ning kaalumiskohustus.** Kui maakohus leidis, et riigil ei ole kohustust anda hagejale vaidlusaluses asjas õiguskaitset, **pidi kohus** hageja esitatud faktiliste asjaolude

⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 17. märtsi 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-68459.

⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 6. aprilli 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-67882.

⁹ Tallinna Ringkonnakohtu 18. novembri 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-55213.

¹⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 3. novembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-71810.

¹¹ Lähemalt vaata kaebeõiguse riive ja selle põhiseaduspärasuse kohta: L. Kanger. Kaebuse ilmselge põhjendamatus. Kohtupraktika analüüs. 1.02.2008, lk 5. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/692/Analysys%20Kaebuse%20ilmselge%20perspektiivitus%20%28L_Kanger%29.pdf.

¹² Näiteks tsiviilasjas nr 2-09-27154 (Tartu Ringkonnakohtu 1. veebruari 2010. a. määrus), samuti tsiviilasjas nr 2-10-25447 (Tallinna Ringkonnakohtu 25. oktoobri 2010. a. määrus).

¹³ Harju Maakohtu 27. mai 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-21703.

õigsust eeldades **analüüsima, kas on olemas esitatud faktikogumile vastavat õigusnormi, mis võiks anda aluse hagi rahuldamiseks.** Maakohus põhjendas hagi menetlusse võtmata jätmist aga üksnes väitega, et PankrS § 106 ei näe ette alust nõuda võlausaldaja nõude tunnustamata jätmist. Samas refereeris maakohus määruses ka teisi õigusnorme, mis põhimõtteliselt oleksid võlausaldajal võimaldanud hageda nõuete kaitsmise koosolekul tunnustatud nõude uut läbivaatamist, sealhulgas selle tunnustamata jätmist. Ringkonnakohus heitis maakohtule ette, et määruses ei olnud toodud põhjendusi, miks on antud juhul võlausaldaja nõude uus läbivaatamine välistatud.¹⁴

Ka tsiviilasjas nr 2-09-27665 rõhutas Tallinna Ringkonnakohus menetlusse võtmisest keeldumise lahendite kõrgendatud põhjendamiskohustust, selgitades, et hagiavalduse menetlusse võtmisest võib kohus keelduda alles pärast määruse TsMS § 465 lg 2 nõuete kohast põhjendamist, kusjuures määruses peavad muu hulgas olema näidatud ka põhjendused, mille alusel kohus otsustab jätta hagiavalduse menetlusse võtmata.¹⁵

3.4. Õigussuhte keerukus kui asja menetlemist õigustav asjaolu

Analüüsi allikate kohaselt on ringkonnakohtud seisukohal, et kui tegemist on väga keerulise vaidlusega, peaks kohus asja menetlema isegi juhul, kui hageja esitatud asjaolud esmapilgul võimaldaksid selle menetlusse võtmisest keelduda. Seega **kui tegemist on keeruka õigusliku küsimusega, tuleb eelistada hagi menetlusse võtmist ja õigusliku probleemi täiendavat analüüsimist.**¹⁶ Ühe näitena võib siinkohal tuua tsiviilasja nr 2-09-43011, kus väikeaktsionärist hageja esitas kahju hüvitamise nõude solidaarselt aktsiaseltsi vastu, kelle aktsiate noteerimine börsil lõpetati, samuti aktsiaseltsi suuraktsionäri ja börsipidaja vastu. Hageja oli seisukohal, et lubades ettevõttel börsilt lahkuda ilma väikeaktsionäridele ülevõtmispakkumist tegemata, rikkus börsipidaja väärtpaberituru seadusest ja börsi reglemendist tulenevat üldist investorite kaitse kohustust ning PS §-dest 32 ja 12 tulenevat omandi puutumatuset ja võrdse kohtlemise põhimõtet, sest ei takistanud hagejale kahju tekitamist. Maakohus keeldus börsipidaja vastu esitatud nõuet TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmast, sest oli seisukohal, et nõue on õiguslikult perspektiivitu.¹⁷ Ringkonnakohus aga leidis, et maakohtu selline järeldus oli ennatlik, sest kahju õigusvastasest põhjustamisest tuleneva **deliktilise vastutuse kohaldamiseks peab analüüsima kostja tegu, selle õigusvastasust, kahju olemasolu ning põhjuslikku seost kostja teo ja hagejal kahju tekkimise vahel. Teo õigusvastasus võib seisneda ka kostja seadusest, sealhulgas ka põhiseadusest tuleneva kohustuse rikkumises. Samuti võib see seisneda heade kommete vastases tahtlikus käitumises.** Tallinna Ringkonnakohus leidis, et hageja nõude põhjendatuse ja tõendatuse üle saab kohus seisukoha võtta alles pärast asja sisulist arutamist, seega puudus maakohtul alus hagi menetlusse võtmisest keelduda.¹⁸

Samalaadne probleem kerkis tsiviilasjas nr 2-09-27665, kus hageja taotles omandiõiguse tunnustamist keldriruumide osale ja nende väljamõistmist kostja ebaseaduslikust valdusest.

¹⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 27. augusti 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-21703.

¹⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 3. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-27665.

¹⁶ Seejuures viidatakse ka Riigikohtu vastavatele lahenditele, nt 31.01.2008. a. määrusele tsiviilasjas nr 3-2-1-134-07, p 13.

¹⁷ Harju Maakohtu 28. oktoobri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-43011.

¹⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 22. veebruari 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-43011.

Harju Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetlusse võtmast, leides, et kuna keldriruumid on korteriomaniike kaasomandis, siis ei ole võimalik hagi rahuldada ja ruumi osa suhtes tunnustada omandiõigust hagi, mis ei ole esitatud teiste kaasomaniike, vaid kolmanda isiku vastu.¹⁹ Tallinna Ringkonnakohus aga tühistas maakohtu määruse ja saatis asja menetlusse võtmise otsustamiseks tagasi maakohtusse, märkides, et **kuna tegemist on keeruka õigusliku küsimusega, siis tuleb hagi menetlusse võtta ja küsimust täiendavalt analüüsida**. Ringkonnakohus rõhutas, et TsMS § 371 lg 2 ei kohusta kohut jätma hagiavaldust menetlusse võtmata, vaid annab selleks võimaluse ja kuna vaidlusaluses elamus ei olnud moodustatud korteriomandeid ning elamu reaalosad olid vallasasjad, siis ei olnud maakohtu lahendi eeldused õiged.²⁰

Seega ei ole kohtupraktika kohaselt alust hagi menetlusse võtmisest keelduda juhul, kui hageja pakutud õigusliku kvalifikatsiooni alusel hagi rahuldamisele ei kuulu, kuid hageja esitatud asjaolude kohaselt võib kõne alla tulla mõni muu nõude alus (nt arvab hageja, et tegemist on lepingulise kahju hüvitamise nõudega, kuid asjaoludest tulenevalt võib nõude aluseks olla hoopis kahju õigusvastane põhjustamine). Siinkohal võib tuua paralleeli halduskohtumenetlusest – Riigikohtu halduskolleegium on leidnud, et olukorras, kus kohus möönab kaebaja õiguste rikkumise võimalikkust kaebuses toodud asjaoludel, on tal kohustus asja menetleda.²¹

3.5. Tuvastushuvi puudumine

3.5.1. Tuvastushuvi sooritusnõude aluseks oleva asjaolu tuvastamisel

TsMS § 368 lg 1 kohaselt võib hageja esitada hagi õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks, kui tal on sellise tuvastamise vastu õiguslik huvi.

Analüüsitud lahenditest ilmnes, et kohtupraktikas kohaldatakse TsMS § 371 lg 2 p 2 ja 423 lg 2 p 2 juhul, kui hageja esitab tuvastushagi, kuid tal puudub õigussuhte tuvastamiseks õiguslik huvi.

Tsiviilasjas nr 2-09-61040 palus hageja tuvastada, et temaga toimus 11. detsembril 2002. a kostja süül tööõnnetus. Harju Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata põhjusel, et hagi õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks võib esitada juhul, kui hagejal on sellise tuvastamise vastu õiguslik huvi, praegusel juhul aga hagejal iseseisev õiguslik huvi tuvastusnõude suhtes puudub. Kui hageja tegelikult soovib kostjalt väidetava tööõnnetusega tekitatud tervisekahju hüvitamist, peaks ta pöörduma kohtu poole vastava sooritushagiga kostja vastu ja nõudma hüvitise väljamõistmist. Sooritushagi läbivaatamisel saaks kohus (nõude rahuldamise eelduste kontrollimisel) tuvastada muu hulgas ka selle, kas toimus tööõnnetus ja kas see toimus kostja süül. Ainuüksi tööõnnetuse fakti tuvastamine ei mõjuta aga hageja õiguslikku positsiooni kostja suhtes. Kohus lisis, et **iseseisva**

¹⁹ Harju Maakohtu 26. juuni 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-27665.

²⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 3. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-27665.

²¹ Vt nt Riigikohtu halduskolleegiumi 15. mai 2008. a. otsus haldusasjas nr 3-3-1-9-08, p 15.

tuvastusnõude menetlemine koormab tarbetult kohtusüsteemi.²² Maakohtu seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus.²³

Tsiviilasjas nr 2-09-68729 palus hageja tuvastada kostja alkoholisõltuvus. Hageja leidis, et on vaja teha kindlaks, kas kostja võib olla ohtlik lapsele ning kas ta oma tegevuse või tegevusetusega võib alkoholi tarvitamise tõttu seada ohtu lapse elu ja tervise. Tartu Maakohus keeldus hagi menetluse võtmisest TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel, kuna hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset ja hagiga ei ole hageja eesmärki võimalik saavutada.²⁴ Tartu Ringkonnakohus nõustus maakohtuga ja märkis: *Nähtuvalt asja materjalidest soovib hageja tuvastada kostjal alkoholisõltuvuse eesmärgil, et väidetavalt ei suuda kostja täita vanema õigusi poolte ühise lapse suhtes. Maakohus on õigesti märkinud, et sellisel nõudel puudub materiaalõiguslik alus. Juhul, kui hageja soovib esitada hagi kostjalt vanema õiguste äravõtmiseks PKS § 54 lg 1 p 1 alusel, siis sellise hagi rahuldamiseks peab kohus ühe faktilise asjaoluna tuvastama, et kostja ei täida oma kohustusi lapse kasvatamisel ja tema eest hoolitsemisel alkoholsete jookide kuritarvitamise tõttu. Ühe hagi alusesse kuuluva asjaolu tuvastamine eraldi menetluses ei ole hageja õiguste kaitseks piisav ning sellisel eesmärgil esitatud hagile ei pea riik andma õiguskaitset. Hagejal on võimalus kasutada teisi õiguskaitsevahendeid ja seetõttu keeldus maakohus põhjendatult hagiavaldust menetluse võtmast TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel.*²⁵

Tsiviilasjas nr 2-08-82577 soovisid hagejad, et kohus tuvastaks, et kostja on võlasuhtes solidaarvõlgnik. Tartu Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 1 alusel läbi vaatamata põhjusel, et hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja esitatud faktiliste väidete õigsust. Maakohus põhjendas oma seisukohta sellega, et kostja solidaarvõlgnikuks olemise fakt tuleneb lepingust ja seadusest ning hageja õigusi ei ole selles osas vaja eraldi kohtulikult tuvastada ega kaitsta.²⁶ Tartu Ringkonnakohus pidas maakohtu määruse lõppjärelidusi õigeaks, kuid muutis osaliselt määruse õiguslikku põhjendust hagi läbivaatamata jätmisel. Ringkonnakohus oli seisukohal, et hagi läbivaatamata jätmise aluseks ei saanud antud juhul olla mitte TsMS § 423 lg 2 p 1, vaid sama sätte p 2. Hagejatel puudus õiguslik huvi tuvastada iseseisva hagiga kostja solidaarkohustust, sest tuvastushagi rahuldamine ei täidaks hagejate soovitud eesmärki (et kostja täidaks temal kõrvuti teiste solidaarvõlgnikega lasuva soorituskohustuse). Ringkonnakohus märkis, et antud juhul oleks kohaseks õiguskaitsevahendiks olnud kohustuse täitmisele sundimise hagi.²⁷

Tsiviilasjas nr 2-09-16979 palus avaldaja, et kohus tuvastaks, et talle kuuluval kinnistul ei paikne ühtegi teed (ei jalgteed ega sõiduteed). Harju Maakohus keeldus hagi TsMS § 371 lg 1 p 4 ja lg 2 p 2 alusel menetluse võtmast.²⁸ Tallinna Ringkonnakohus asus seisukohale, et menetluse võtmisest keeldumise aluseks on üksnes TsMS § 371 lg 2 p 2, sest riik ei pea andma õiguskaitset sellisel eesmärgil nagu avaldaja soovib ning esitatud avaldusega ei ole

²² Harju Maakohtu 15. septembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-61040.

²³ Tallinna Ringkonnakohtu 22. detsembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-61040. 28. märtsil 2011. a. jättis Riigikohus ringkonnakohtu määruse peale esitatud määruskaebuse menetluse võtmata.

²⁴ Tartu Maakohtu 18. jaanuari 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-68729.

²⁵ Tartu Ringkonnakohtu 2. veebruari 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-68729.

²⁶ Tartu Maakohtu 22. mai 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-82577.

²⁷ Tartu Ringkonnakohtu 8. jaanuari 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-82577.

²⁸ Harju Maakohtu 5. augusti 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-16979.

võimalik avaldaja eesmärki saavutada. Avaldaja nõue oli otseselt seotud varasemas tsiviilasjas tehtud jõustunud kohtuotsusega, mille resolutsioonis kohustati teda muu hulgas taastama kinnistul olnud killustikkattega juurdepääsutee. Vastavalt TsMS § 457 lg-le 1 on jõustunud kohtuotsus menetlusosalistele kohustuslik. Avalduse menetlusse võtmise aluseks ei saanud olla avaldaja soov saada selgust võimalike kahju hüvitamise nõuete esinemises. Õiguslik huvi omab vastavalt TsMS §-le 368 tähtsust tuvastushagi korral, mida võib esitada õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks. Menetletavas avalduses ei toonud avaldaja kohtu arvates välja ühtki õigussuhet, mille olemasolu või puudumist ta tuvastada sooviks. Avalduse kohaselt soovis ta tuvastada, et tema kinnistul ei olnud 2003. aastal ega ole ka praegu ühtki teed. Seega peaks avaldaja esitama tuvastushagi iseenda vastu, kuid see ei ole tsiviilkohtumenetluses võimalik. Kui avaldajal on aga kahju hüvitamise nõue mõne kolmanda isiku vastu, on tal õigus see kohtu kaudu maksma panna ja vastava menetluse käigus saab tuvastada ka nõude rahuldamiseks vajalikud faktilised asjaolud.²⁹

Analüüsi autori arvates on vaieldav, kas antud juhul on menetlusse võtmisest keeldumise aluseks TsMS § 371 lg 2 p 2, sest kui hageja nõue on suunatud iseenda vastu, siis võib sama hästi pidada keeldumise aluseks ka olukorda, kus hageja õiguste rikkumine ei ole hagi kirjeldatud asjaoludel võimalik (TsMS § 371 lg 2 p 1).

3.5.2. Tuvastushuvi juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamisel

Tsiviilasjas nr 2-09-6130 palus hageja tuvastada kostja aktsionäride erakorralise üldkoosoleku otsuste tühisus. Hagiavalduse kohaselt rikuti koosoleku kokkukutsumiseks seaduses ettenähtud korda, mistõttu on sellel koosolekul vastuvõetud otsused tühised. Hageja õiguslik huvi otsuste seaduslikkuse vastu seisnes väidetavalt selles, et vaidlusaluse otsusega kinnitati kostja põhikirja uus redaktsioon, millega hageja kostja aktsionärina kaotas võimaluse mõjutada aktsiaseltsi tegevust. Hageja omandas kostja aktsiad teadmises, et kehtib eelmine põhikirja, mis oleks 16,668% osaluse juures andnud hagejale võimaluse mõjutada kostja otsuseid. Hageja põhjendas oma õiguslikku huvi ka sellega, et ta soovib vältida olukorda, kus aktsiaselts tegutseb aastaid tühise põhikirja alusel, sest see võib kaasa tuua õigusvaidlusi ja vähendada hagejale kuuluvate aktsiate väärtust.

Tartu Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 1 alusel läbi vaatamata, kuna leidis, et hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik. Oma seisukohta põhjendas maakohus sellega, et hageja ei olnud vaidlustatava üldkoosoleku otsuse vastuvõtmise ajal aktsiaseltsi aktsionär.³⁰ Tartu Ringkonnakohus nõustus lõppjärel dustes maakohutuga, kuid muutis läbivaatamata jätmise alust, märkides, et **kui kohus leiab, et hagejal puudub TsMS § 368 lg 1 kohane õigustatud huvi tuvastushagi esitamiseks, siis on hagi läbivaatamata jätmise õigeks aluseks TsMS § 423 lg 2 p 2.** Ringkonnakohus viitas ka Riigikohtu otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-65-08³¹ ja märkis järgmist: *maakohus [on] Riigikohtu lahendi valguses asunud õigesti seisukohale, et juriidilise isiku (sh aktsiaselts) organi otsuse tühisuse tuvastamist võivad kohtus hageda samad isikud, kes võivad nõuda seaduse kohaselt otsuse kehtetuks tunnistamist ning et hageja, kes on saanud aktsionäri staatuse kostja juhtorgani otsuse tegemisest hiljem, ei ole selliseks isikuks.*

²⁹ Tallinna Ringkonnakohtu 23. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-16979.

³⁰ Tartu Maakohu 11. mai 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-6130.

³¹ RKTko 8.10.2008 nr 3-2-1-65-08 (R. Mererand vs OÜ Rehviexpress).

Määruskaebuse esitaja vastupidised väited ei ole põhjendatud. Viidatud Riigikohtu lahendist ei tulene, et juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamist saaks TsMS § 368 lg 1 kohaselt hageda isik, kellel tekib juriidilise isikuga sisesuhe vaidlusalusest otsusest hiljem. Käsitleva hagi ei saa hageja asuda kaitsma teiste, otsuse tegemise ajal kostja aktsionärideks olnud isikute õigusi ega viidata tema tuvastushuvina sellele, et kostja üldkoosoleku otsuse tühisuse hindamine aitaks saada selgust aktsiaseltsi edasise tegutsemise põhikirjapärasuses ning võimaldaks vältida edasisi õigusvaidlusi. Ringkonnakohus rõhutas, et kuna hagi toodud asjaoludest võis järeldada, et hageja ei ole rahul sellega, et müüja ei teavitanud teda kui aktsiate ostjat seniste aktsionäride poolt vastuvõetud põhikirja muudatustest, siis võib kohase õiguskaitsevahendina pigem tulla kõne alla müügilepingu rikkumisest tulenevate õiguskaitsevahendite kasutamine.³²

Analüüsi autori arvates on ringkonnakohus antud juhul Riigikohtu lahendile viidanud ebatäpselt. Kõnealuse otsuse punktis 16 on Riigikohus märkinud, et otsuse tühisust võivad hageda **vähemalt** samad isikud, kellel on õigus nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist. Samuti tuleb silmas pidada, et Riigikohtu lahend ei käsitleni olukorda, kus otsuse tühisust soovib tuvastada isik, kes otsuse tegemisel ei olnud aktsionär, kuid hiljem sai selleks.

Tsiviilasjas nr 2-07-44740 esitasid hagejad hagi hooneühistu vastu 15.08.2007. a. üldkoosoleku otsuste tühisuse tuvastamiseks. Harju Maakohus palus hagejatel selgitada, milline on nende õiguslik huvi otsuste tühisuse tuvastamiseks, kuna 16.01.2008. a. toimunud üldkoosolekul kinnitati esimese koosoleku otsused ja teise koosoleku otsuseid ei ole vaidlustatud. Hagejad teatasid, et nad said 16.01.2008. a. otsustest teada 20.11.2008. a. ning seega on neil TsÜS § 38 lg 5 kohaselt 16.01.2008. a. koosoleku otsuste vaidlustamiseks aega kuni 20. veebruarini 2009. Hagejad lisasid, et esitavad vastava hagi 2009. a jaanuarikuu jooksul. Harju Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, leides, et hagi ei ole esitatud eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset. Kohus oli seisukohal, et hagejatel puudus tuvastusnõude esitamiseks õiguslik huvi.³³

Tallinna Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse, märkides, et otsuse tühisuse tuvastamisel ja kehtetuks tunnistamisel on erinevad materiaalõiguslikud alused. Hagejad on soovinud otsuse tühisuse tuvastamist. Tühist otsust ei saa kinnitada ning seega ei saanud 16.01.2008. a. toimunud üldkoosolek esimesel üldkoosolekul vastu võetud otsuseid kinnitada. Kuna antud juhul ei nõua hagejad otsuste kehtetuks tunnistamist, ei ole alust tugineda MTÜS § 24 lg-le 2. Eeltoodust tulenevalt leidis maakohus ebaõigesti, et hagejatel puudub tuvastusnõude esitamiseks õiguslik huvi.³⁴

3.5.3. Tuvastushuvi lepingu tühisuse tuvastamisel

Tsiviilasjas nr 2-10-24136 palus hageja kohtul tuvastada kostjate vahel sõlmitud korteriomandite mitterahalise sissemaksena üleandmise lepingu ja asjaõiguslepingu tühisus. Hageja väidete kohaselt olid lepingud tühised kui näilikud tehingud TsÜS § 89 lg 1 ja 2 tähenduses. Harju Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetlusse võtmisest, kuna leidis, et hagi ei ole võimalik saavutada hageja taotletavat eesmärki. Nimelt soovis hageja tehingute tühisuse tuvastamise kaudu taastada tehingutele eelneva olukorra ja kostja I

³² Tartu Ringkonnakohtu 5. novembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-6130.

³³ Harju Maakohtu 31. detsembri 2008. a. määrus tsiviilasjas nr 2-07-44740.

³⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 23. märtsi 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-07-44740.

omandiõiguse kinnisasjadele, mis oleksid hageja arvates võimaldanud hagejal teises tsiviilasjas menetleva hagiavalduse rahuldamise korral tagada kohtuotsuse täitmist kostja I poolt. Kohus märkis, et nii õigusteoorias kui senises Eesti kohtupraktikas on asutud seisukohale, et **näilikkus kui tehingu tühisuse alus saab olemuslikult puudutada üksnes kausaaltehingut** (kohustuslepingut). Kinnisasja üleandmise abstraktne ja neutraalne asjaõigusleping ei saa reeglina olla näilik.³⁵ Eesti tsiviilõiguses tunnustatud abstraktsiooni põhimõttest lähtudes ei olene käsutustehingu (asjaõiguslepingu) kehtivus õiguse ja kohustuse üleandmiseks kohustava tehingu kehtivusest (TsÜS § 6 lg 4). Seega ei ole hageja esitatud asjaoludel kostjate vahel sõlmitud asjaõiguslepingute tühisuse tuvastamine võimalik. Harju Maakohus märkis ka seda, et mitterahalise sissemaks üleandmise leping on küll kausaaltehing, kuid ka selle tühisuse tuvastamist ei saa hageja nõuda, kuna ta ei ole lepingu pooleks. Maakohus viitas ka Riigikohtu vastavatele seisukohtadele³⁶ ning rõhutas, et asjaolu, et käib vaidlus hageja võimaliku rahalise nõude üle kostja I vastu, ei anna veel alust lugeda hagejat isikuks, kes võib nõuda korteriomandite mitterahalise sissemaksena üleandmise lepingu tühisuse tuvastamist. Eelneva põhjal jõudis maakohus järeldusele, et hagejal puudub õiguslik huvi korteriomandite mitterahalise sissemaksena üleandmise lepingu tühisuse tuvastamise vastu.³⁷ Maakohtu seisukohaga nõustus ka ringkonnakohus.³⁸

Ka tsiviilasjas nr 2-02-276 leidsid kohtud, et müügilepingu tühistamise nõue on perspektiivitu, kui hageja ei ole vaidlustatud lepingu pooleks.³⁹

Tsiviilasjas nr 2-10-27742 jätsid kohtud hagi õigusliku perspektiivituse tõttu läbi vaatamata olukorras, kus võlaõiguslikku kinklepingut soovis tühistada (või selle tühisust tuvastada) isik, kes ei olnud lepingu pooleks. Täpse õigusliku aluse suhtes jäid aga kohtud erinevale arvamusele – Tartu Maakohus märkis aluseks TsMS § 423 lg 2 p 1 (hageja õiguste rikkumine ei ole võimalik),⁴⁰ Tartu Ringkonnakohus aga leidis, et õige alus on TsMS § 423 lg 2 p 2 (hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks).⁴¹ Samal põhjusel keeldus Viru Maakohus hagi menetlusse võtmisest tsiviilasjas nr 2-11-24549.⁴²

3.5.4. Elatise nõude seos isaduse tuvastamise nõudega

Tsiviilasjas nr 2-08-72603 palus hageja tuvastada oma alaealise lapse põlvnemine kostjast ja mõista kostjalt hageja kasuks välja elatis lapse ülalpidamiseks. Kostja vastas, et isaduse tuvastamine ei ole vajalik, sest ta ei ole kunagi eitanudki, et ta on lapse isa. Viru Maakohus jättis isaduse tuvastamise nõude TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, asudes

³⁵ RKTko 23.09.2005 nr 3-2-1-80-05, p 25, RKTko 05.06.2006 nr 3-2-1-41-06, p 19.

³⁶ Nt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 15. jaanuari 2007. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-132-06, p 19, samuti Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13.02.2008.a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-140-07, p 13-14.

³⁷ Harju Maakohtu 24. mai 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-24136.

³⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 6. jaanuari 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-24136.

³⁹ Viru Maakohtu 16. jaanuari 2009. a. määrus ja Tartu Ringkonnakohtu 14. oktoobri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-02-276. Kaasuse kohta vt lähemalt lk 18-19.

⁴⁰ Tartu Maakohtu 20. aprilli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-27742.

⁴¹ Tartu Ringkonnakohtu 30. juuni 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-27742.

⁴² Viru Maakohtu 13. juuni 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-24549. Maakohtu seisukohaga nõustus ka Tartu Ringkonnakohus 31. augusti 2011. a. määruses.

seisukohale, et hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks ega eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitsset ja hagiga ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada. Kohus märkis, et pooltel on õigus esitada PKS § 41 lg 1 ja 5 alusel perekonnaseisuosakonnale ühine avaldus lapse kustjast põlvnemise kindlakstegemiseks ja kustja lapse sünniakti isana kandmiseks.⁴³

Tartu Ringkonnakohtus tühistas maakohtu otsuse ja märkis, et **olukorras, kus põlvnemine isast ei ole PKS § 41 lg 1 alusel kindlaks tehtud ja lapse ema esitab hagi põlvnemise tuvastamiseks ja elatise väljamõistmiseks, puudub kohtul alus jätta põlvnemise tuvastamise nõue läbi vaatamata** seetõttu, et pooltel ei ole vaidlust lapse põlvnemise üle. TsMS § 436 lg 1 kohaselt peab kohtuotsus olema seaduslik ja põhjendatud ning abielu- ja põlvnemisasjas ei ole kohus hagi õigeksvõtuga seotud (TsMS § 440 lg 4). Kuna vanema ülalpidamiskohustus tuleneb põlvnemisest, mis on tuvastatud seaduses sätestatud korras ja vanemad on jätnud kasutamata PKS § 41 lõikes 1 sätestatud võimaluse põlvnemise kindlakstegemiseks, siis oleks maakohus pidanud esmalt tuvastama põlvnemise PKS § 42 lõikes 1 sätestatud alusel.⁴⁴

Samasugust seisukohta väljendasid Viru Maakohus ja Tartu Ringkonnakohtus ka tsiviilasjas nr 2-11-31081.⁴⁵ Tartu Ringkonnakohtus märkis määruses, et isaduse omaksvõtmiseks ei piisa sellest, et isik tunnistab kohtus, et on lapse isa. Kui isaduse tuvastamise nõuet ei esitatud, siis on alus hagiavalduse menetlusse võtmisest keeldumiseks. Hagejal on õigus esitada elatise nõue koos isaduse tuvastamise nõudega.⁴⁶

Eelnevast nähtub, et kui isadus on tuvastamata, siis olenemata sellest, kas isa eitab oma isadust või mitte, tuleb elatise nõue esitada koos isaduse tuvastamise nõudega, vastasel korral peab kohtupraktika nõuet õiguslikult perspektiivituks.

Kokkuvõttes võib tuvastushuvi olemasolu või puudumise kindlakstegemise praktika kohta järeldada, et kui hageja tegelik eesmärk on mingi soorituse saamine tulevikus, siis ei menetle kohus sooritusnõudest eraldi tuvastusnõuet, millega soovitakse tuvastada sooritusnõude aluseks olevaid asjaolusid. Üldlevinud seisukoht on, et iseseisvate tuvastusnõuete menetlemine koormab liigselt kohtusüsteemi. Samas on näiteks juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamine iseseisva nõudena võimalik, sest TsÜS § 38 lg 2 lause 2 kohaselt saab huvitatud isik otsuse tühisusele tugineda, kui kohus on otsuse tühisuse tuvastanud. Otsuse tühisuse tuvastamisega ei pea tingimata kaasnema mingit sooritusnõuet, kuid hagejal peab otsuse tühisuse tuvastamise vastu olema siiski õiguslik huvi.

Nõue, millega hageja soovib tuvastada kinnisasja üleandmisel sõlmitud asjaõiguslepingu tühisust näilikkuse tõttu, on õiguslikult perspektiivitu, sest näilikkus kui tehingu tühisuse alus saab puudutada vaid kausaaltehingut ja seega ei ole sellise nõude kaudu võimalik vabaneda omandi ülekandmise tagajärgedest.

Maakohtud eksisid vahel selles, et märkisid menetlusse võtmisest keeldumise või läbivaatamata jätmise aluseks vastavalt TsMS § 371 lg 2 p 1 või § 423 lg 2 p 1, kuigi

⁴³ Viru Maakohtu 7. mai 2009. a. otsus tsiviilasjas nr 2-08-72603.

⁴⁴ Tartu Ringkonnakohtu 28. detsembri 2009. a. otsus tsiviilasjas nr 2-08-72603.

⁴⁵ Viru Maakohtu 8. juuli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-31081.

⁴⁶ Tartu Ringkonnakohtu 2. septembri 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-31081.

tuvastushuvi puudumise korral on praktikas kinnistunud aluseks samade paragrahvide lg 2 p 2.⁴⁷

3.6. Hagejal vaidlustamisõiguse puudumine

Tuvastushuvi puudumise olukorraga on mõneti sarnased juhtumid, kus hagejal puudub vaidlustamisõigus.

Tsiviilasjas nr 2-09-28756 taotles hageja aktsiaseltsi nõukogu otsuse kehtetuks tunnistamist. Tartu Maakohus keeldus hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmast põhjusel, et hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks. Maakohus märkis, et ÄS § 322 lg 4 kohaselt võib kohus aktsiaseltsi vastu esitatud hagi alusel kehtetuks tunnistada nõukogu otsuse, mis on vastuolus seaduse või põhikirjaga ja ÄS § 322 lg 6 kohaselt saab nõukogu otsuse kehtetuks tunnistamist nõuda juhatus või aktsionär. Kolme kuu jooksul, mil kostja aktsionäridel oli õigus esitada hagi nõukogu otsuse kehtetuks tunnistamiseks, ei olnud hageja kantud Eesti Väärtpaberite Keskregistris aktsiaraamatusse kostja aktsionärina, seega puudus hagejal õigus kostja nõukogu otsust vaidlustada.⁴⁸ Maakohtu lahendiga nõustus ka Tartu Ringkonnakohtus.⁴⁹

Tsiviilasjas nr 2-09-23147 esitas hageja korteriühistu vastu juhatuse otsuse kehtetuks tunnistamise nõude. Harju Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 alusel läbi vaatamata, sest korteriühistu liikmeks ei olnud mitte hageja, vaid tema abikaasa ja kuna KÜS § 13 lg 3 kohaselt on korteriühistu otsust õigus vaidlustada vaid korteriühistu liikmel, siis on selline hagi õiguslikult perspektiivitu.⁵⁰ Selle seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohtus, kes märkis täiendavalt, et mittetulundusühingu otsuseid on õigus vaidlustada vaid selle liikmetel ja antud juhul ei saa hageja õiguslik huvi tuleneda perekonnaseadusest ega asjaõiguseadusest. Mitte igasugune huvi korteriühistu otsuse kehtivuse suhtes ei anna isikule õigust hageda ühistu juhatuse otsuse kehtetust. Sellist võimalust ei tulene ka abikaasade vahelisest vararežiimist.⁵¹ Kumbki kohus ei täpsustanud, kas hagi läbivaatamata jätmise aluseks oli TsMS § 423 lg 2 p 1 või p 2. Analüüsi autori arvates on selleks p 2 ehk olukord, kus hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks.

Tsiviilasjas nr 2-10-57970 esitas hageja kostja vastu kahju hüvitamise nõude ja palus hüvitisena välja mõista 20 000 krooni. Hagi kohaselt põhines hüvitamisnõue asjaolul, et kostja uuris tuttava politseiametniku abi kasutades hageja tausta, sai teada tema varasemast karistatusest ja levitas seda infot eesmärgiga kõrvaldada hageja brigaad ehitusobjektilt. Sellest tulenevalt jäi hageja väidetavalt ilma oma tööst ja tulust, mistõttu tekitas kostja oma tegevusega hagejale 20 000 krooni kahju. Tartu Maakohus keeldus hagi TsMS § 371 lg 2 p 1 alusel menetlusse võtmast, kuna hagiavalduses esitatud asjaoludest ei nähtunud, et kostja

⁴⁷ T. Tampuu on antud küsimuses eriarvamusel. Ta on leidnud, et õigusliku huvi puudumise või põhjendamatus korral peaks hagi menetlusse võtmisest keeldumise õigeks aluseks olema TsMS § 371 lg 1 p 1 ja läbivaatamata jätmisel vastavalt TsMS § 423 lg 1 p 13, sest õigusliku huvita esitatud hagi menetlemine ei kuulu kohtu pädevusse. Lähemalt vt. T. Tampuu. Hagi ja hagita asja avalduse menetlusse võtmisest keeldumine või läbi vaatamata jätmise õigusliku perspektiivituse tõttu. – Juridica X/2010, lk 788.

⁴⁸ Tartu Maakohtu 17. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-28756.

⁴⁹ Tartu Ringkonnakohtu 16. detsembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-28756.

⁵⁰ Harju Maakohtu 5. novembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-23147.

⁵¹ Tallinna Ringkonnakohtu 24. märtsi 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-23147.

oleks hageja õigusi rikkunud, sest hagejale väidetava kahju tekitamine ei saanud kuidagi olla omistatav kostjale ning ükski õigusnorm ei sätesta alust, mis võimaldaks hagi rahuldada.⁵² Maakohtu seisukohaga nõustus ka Tartu Ringkonnakohus, märkides, et teoreetiliselt saaks hagejal olla kahju hüvitamise nõue üksnes lepingupartneriks oleva juriidilise isiku vastu.⁵³

3.7. Nõude ebaselgus

Sujuva ja kiire kohtumenetluse takistuseks on keeruliselt ja arusaamatult sõnastatud nõuded, millest kohtul on raske välja lugeda hageja õiguskaitse eesmärki. Sellistel kohtuvaidlustel on kalduvus hakata venima.

Analüüsitud lahenditest nähtub, et tsiviilasjade menetlusse võtmisel põhjustab hulgaliselt vaidlusi see, et hageja ei suuda selgelt väljendada ja kohus omakorda mõista seda, mida hageja kohtuvaidluse käigus soovib saavutada või millel tema nõue põhineb. Näiteks tsiviilasjas nr 2-10-25959 keeldus maakohus hagi menetlusse võtmisest põhjusel, et abikaasade ühisvara ei saa pärast ühe abikaasa surma jagada,⁵⁴ ringkonnakohus aga asus seisukohale, et hageja eesmärgiks ei olnudki ühisvara jagamine, vaid ta soovis hoopis tuvastada teatud esemete kuulumist pärandvara hulka.⁵⁵

Üks levinumaid juhtumeid, kus esimese astme kohtud kohaldavad TsMS § 371 lõiget 2, ongi olukord, kus hageja esitatud nõue on ebaselge. Tõepoolest – kui ei ole võimalik aru saada, millisele oletatavale või tegelikule õigusele hageja soovib õiguskaitset saada, siis ei ole nõudel ka perspektiivi. Kuid mida ebaselgus tähendab? Kas see tähendab täielikult arusaamatut nõuet või ka ebapiisavaid põhjendusi ja ebatäpset kvalifikatsiooni? Mitte igasugune ebaselgus ei pruugi tähendada, et nõudel puudub edulootus, see võib tähendada ka seda, et hageja ei ole suutnud ennast piisavalt selgelt väljendada. Ebaselge nõue võib asjaolude täpsustamisel muutuda selgeks. Seetõttu ei või kohtud jätta ebaselgeid nõudeid kergekäeliselt menetlusse võtmata.

Tsiviilasjas nr 2-10-64625 andis Pärnu Maakohus hagejale tähtaja hagiavalduse puuduste kõrvaldamiseks, märkides muu hulgas, et hageja nõue on ebaselge. Hageja esitas hagiavalduse täiendused, kuid maakohus jättis hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel ikkagi menetlusse võtmata, asudes seisukohale, et hageja taotlus (kohustada kostjat tunnistama tema põhikirjalisi õigusi) on perspektiivitu, sest nõude rahuldamiseks puudub õiguslik alus.⁵⁶ Tallinna Ringkonnakohus aga tühistas maakohtu määruse ja saatis tsiviilasja menetlusse võtmise otsustamiseks tagasi maakohtusse. Ringkonnakohus leidis, et maakohus rikkus menetlusõiguse norme, sest hageja esitas hagi käiguta jätmise määruse täitmiseks täiendatud hagiavalduse, kuid kohus ei võtnud selle kohta mingit seisukohta. Menetlusse võtmisest keeldumise määruses võttis maakohus seisukoha ainult esialgse hagiavalduse, mitte täpsustatud hagiavalduse kohta. Ringkonnakohus oli seisukohal, et maakohus oleks pidanud selgitama välja, kas hageja on esialgsest nõudest loobunud. Kui ka täiendatud hagiavaldus jäi ebaselgeks, siis oleks tulnud anda hagejale uus tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks.

⁵² Tartu Maakohtu 15. detsembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-57970.

⁵³ Tartu Ringkonnakohtu 18. aprilli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-57970.

⁵⁴ Harju Maakohtu 7. juuli 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-25959.

⁵⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 2. septembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-25959.

⁵⁶ Pärnu Maakohtu 23. mai 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-64625.

Ringkonnakohus rõhutas, et **nõude täpsustamine on võimalik ka eelmenetluses.**⁵⁷ Samasugune olukord oli ka tsiviilasjas nr 2-08-92010, kus hageja palus kohustada kostjaid (AS Eesti Energia ja OÜ Jaotusvõrk) toimingute tegemiseks ja mõista neilt välja hüvitus.⁵⁸

Tsiviilasjas nr 2-10-44033 nõudsid hagejad alusetu rikastumise sätetele tuginedes nende arvates liigselt tasutud müügihinna tagastamist. Kuna kinnistu müügilepingus oli märgitud, et müügihind sisaldab käibemaksu, müüja aga ei olnud käibemaksukohustuslane, siis olid hagejad seisukohal, et nad on kinnistu eest maksnud rohkem kui leping ette nägi ja kostja peab käibemaksule vastava summa neile tagastama. Kostja märkis oma vastuses, et hagejate õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik. See, kas kokkulepitud müügihinnas sisaldub käibemaks või mitte ja kas müüja seda käibemaksu on deklareerinud või mitte, saaks hagejate õigusi mõjutada vaid sellisel juhul, kui nad oleksid registreeritud käibemaksukohuslastena. Kuivõrd hagejad käibemaksukohustuslased ei olnud, ei saanud nende õigusi kuidagi mõjutada see, kas kinnistu müügihinnas sisaldus käibemaks või mitte. Harju Maakohus palus hagejatel selgitada, millisel konkreetsel alusel hagejad kostjalt alusetu rikastumise teel saadud nõuavad.⁵⁹

Harju Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetlusse võtmisest. Kohus heitis hagejale ette, et vaatamata kohtu selgitustele ja korraldusele täpsustada hagiavalduse aluseks olevaid asjaolusid, ei esitanud hageja asjaolusid, mis nende tuvastamise korral täidaksid VÕS § 1028 sätestatud eeldused. Hagejad ei toonud esile, et nad on vaidlusaluse kokkuleppe TsÜS § 98 lõikes 1 sätestatud korras eksimuse tõttu tühistanud; tühistamise tahe ei nähtu ka hagiavaldusest. Kuna hagejad ei ole vaidlusalust müügihinna kokkulepet tühistanud, siis eelduslikult see kehtib, mistõttu ei ole alust arvata, et müügihinna tasumise sooritus (koos käibemaksuga) oleks tehtud õigusliku aluseta. Seetõttu ei ole põhjendatud ka kostjalt alusetu rikastumise õiguse järgi raha väljamõistmine. Kokkuvõttes leidis maakohus, et hagi ei ole võimalik hagi taotletud eesmärki saavutada.⁶⁰ Selle seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus.⁶¹

Tsiviilasjas nr 2-07-40501 palus hageja mõista kostjalt välja 1 314 961 krooni, kuna kostja ei täitnud kohtulikust kompromissist tulenevat kohustust. Harju Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, sest leidis, et hageja nõuab sisuliselt täitedokumendi täitmist ja see nõue tuleb lahendada täitemenetluse seadustiku alusel. Sellest järeldas maakohus, et hagi eesmärk ei ole saavutatav, lisades, et kahju hüvitamise nõue enne täitmisenõude lahendamist on perspektiivitu.⁶²

⁵⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 28. juuni 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-64625.

⁵⁸ Harju Maakohtu 9. märtsi 2009. a. määrus ja Tallinna Ringkonnakohtu 16. juuni 2009. a. tsiviilasjas nr 2-08-92010.

⁵⁹ 15. oktoobri 2010. a. määruses märkis kohus avaldust käiguta jättes järgmist: *Hageja nõuab kostjalt alusetult saadud müügihinna tagastamist, kuid kui müügihinna tasumise aluseks oli kokkulepe, siis ei ole kohtule arusaadav, kas hagejate arvates antud kokkuleppe ei kehti (või ei kehti osaliselt). Hagejatel tuleb täpsustada, millisel konkreetsel alusel hagejad kostjalt alusetult rikastumise teel saadud 152 542 krooni väljamõistmist nõuavad. Vastavalt võlaõigusseaduse § 1028 lg-le 1, kui isik (saaja) on teiselt isikult (üleandja) midagi saanud olemasoleva või tulevase kohustuse täitmisena, võib üleandja saadu saajalt tagasi nõuda, kui kohustust ei ole olemas, kohustust ei teki või kui kohustus langeb hiljem ära.*

⁶⁰ Harju Maakohtu 23. märtsi 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-44033.

⁶¹ Tallinna Ringkonnakohtu 7. juuni 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-44033.

⁶² Harju Maakohtu 19. juuni 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-07-40501.

Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse ja saatis asja menetluse jätkamiseks tagasi maakohtusse. Ringkonnakohus põhjendas oma seisukohta sellega, et hageja esitas kompromissilepingu rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise nõude, mitte hagi täitedokumendi täitmiseks, nagu ekslikult arvas maakohus. Ringkonnakohus märkis, et hageja ei pea enne kahju hüvitamise nõude esitamist esitama veel ka tuvastushagi täitedokumendi tõlgendamiseks TsMS § 368 lg 2 järgi. Käesoleva hagi menetlemisel on võimalik kindlaks teha, kas kostja on rikkunud kompromissilepingut ning kas ja kui suures ulatuses on ta hagejale kahju tekitanud.⁶³

Ka tsiviilasjas nr 2-09-71106 oli probleemiks hageja nõude selgus. Nimelt palus hageja tunnistada talle kuuluvate tõukoerte pesakondade Kennelliidu tõuraamatusse mittekandmine Kennelliidu määruse ja rahvusvaheliste aretusreeglitega vastuolus olevaks, kohustada Kennelliitu kandma kõnealused kutsikad tõuraamatusse ja väljastama tõutunnistused. Harju Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetluse võtmisest, kuna leidis, et hageja taotletavat eesmärki (vaidlusaluste pesakondade tõuraamatusse kandmine ja kutsikatele tõutunnistuste väljastamine) ei ole esitatud haviga võimalik saavutada. Maakohus põhjendas määrust sellega, et TsÜS § 68 lg-st 5 tuleneb, et kui isik on kohustatud tegema kindla sisuga tahteavalduse, asendab tahteavaldust jõustunud kohtulahend, millega isikut kohustatakse sellist tahteavaldust tegema. Kohus oli arvamusel, et kostjal puudub õiguslik kohustus kutsikate tõuraamatusse kandmiseks ja seega ei saa kohus kohustada kostjat ka vastavasisuliselt tahteavaldusi tegema. Kennelliidu tõuraamatu määrus kehtestab liidusisesed reeglid tõukoerte registreerimiseks, kuid kohtu arvates ei tulenenud sellest dokumendist hagejale seadusega kaitstud õigusi.⁶⁴

Tallinna Ringkonnakohus maakohtuga ei nõustunud ja saatis hagi menetluse võtmise otsustamiseks tagasi maakohtusse. Ringkonnakohus märkis, et maakohtu seisukoht, et hagejal ei ole esitatud haviga võimalik eesmärki saavutada, on ekslik ning rõhutas, et hagi eseme tuvastamisel tuleb lähtuda mitte ainult hageja taotluse täpsest sõnastusest, vaid hageja taotluse eesmärgist ja soovitatavatest tagajärgedest kostja suhtes. Antud juhul tõi hageja hagiavalduses esile tema õigusi rikkuva asjaolu – kostja, kelleks on mittetulundusühing, ei registreeri hagejale kuuluvatel koertel sündinud järglasi. Hageja eesmärk on saavutada oma koerte registreerimine, seega vaidlustab ta sisuliselt kostja kui mittetulundusühingu otsuse koeri mitte registreerida. Maakohtul on võimalik hinnata kostja otsuse seaduslikkust. Kui koerte tõuraamatusse kandmisest keeldumiseks oli seaduslik alus, jätab maakohus hagi rahuldamata. Mittetulundusühingu otsuse seaduslikkuse saab tuvastada vaid asja sisulisel arutamisel. Ringkonnakohus viitas maakohtu selgitamiskohustusele: *Maakohtul ei ole tõepoolest võimalik kõiki hageja nõudeid esitatud kujul arutada, sest kohus ei pea vastavat tõuraamatut. Riigikohus on väljendanud seisukohta, et nõude puudumine hagiavalduses ei ole avalduse menetluse võtmisest keeldumise aluseks ja hageja nõuded saab kohus TsMS § 392 lg 1 kohaselt välja selgitada eelmenetluses ning see puudus on kõrvaldatav ka pärast hagiavalduse menetluse võtmist.*⁶⁵

Tsiviilasjas nr 2-02-76 esitas hageja varalise ja mittevaralise kahju hüvitamise nõude kostja vastu seetõttu, et kostja koer hammustas tema poega. Viru Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata põhjusel, et hageja ei esitanud hagi omaenda õiguse kaitseks.⁶⁶

⁶³ Tallinna Ringkonnakohtu 30. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-07-40501.

⁶⁴ Harju Maakohtu 5. märtsi 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-71106.

⁶⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 19. aprilli 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-71106.

⁶⁶ Viru Maakohtu 16. jaanuari 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-02-76.

Määruskaebuses märkis hageja, et hagi on esitatud hageja alaealise poja huvides ja tema tegutseb poja seadusliku esindajana. Tartu Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse, kuna leidis, et antud juhul ei olnud hagi läbi vaatamata jätmise TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel põhjendatud. Ringkonnakohus märkis järgmist: *Maakohtul oli võimalik hakis ja selle täienduses toodud asjaoludest järeldada, millised nõuded olid esitatud M.O. enda ja millised tema lapsealise poja seadusega kaitstud õiguste kaitseks. Kui kohtule jäi ebaselgeks, millised esitatud nõuetest olid esitatud ühe või teise õiguste kaitseks, siis saanuks kohus seda täpsustada asja menetlemise käigus, tehes hagejatele ettepaneku nõuete täpsustamiseks TsMS § 340¹ lg 1 korras või täpsustades hagiavalduses toodut TsMS §-des 348 lg 2 ja 351 lg 1 sätestatud korras. Kui hakis on esitatud nõudeid, milliste osas hagejatel nõudeõigus puudub, siis saab kohus jätta selle osa nõudest otsusega rahuldamata.*⁶⁷

Seega kuigi üldiselt peetakse selgelt ebaõige hageja esitatud nõuet perspektiivituks, on alaealise lapse huvide kaitseks esitatud hakis kohtul tavalisega võrreldes suurem selgitamiskohustus.

Tsiviilasjas nr 2-09-67882 nõudis hageja kostjalt rahasumma maksmist kompromissilepingu alusel. Kostjaks oli kompromissilepingu järgi kohustatud pooleks oleva äriühingu juhatuse liige. Maakohus keeldus hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmast, kuna leidis, et hageja ja kostja vahel puudub võlasuhe, kostja ei olnud kompromissilepingu pooleks ega olnud lepingut ka käendanud.⁶⁸ Tallinna Ringkonnakohus selle käsitlemisega ei nõustunud ja tühistas maakohtu määruse, kuna leidis, et juhatuse liikmel ei olnud küll hageja-võlausaldajaga lepingust tulenevat võlasuhet, kuid välistatud ei ole, et kahju hüvitamise kohustus tulenes hoopis deliktist. Ringkonnakohus märkis, et hageja nõue oli konstrueeritud raskepäraselt, kuid sellele vaatamata võis aru saada, et hageja ei tuginenud otseselt kompromissilepingule, vaid püüdis pigem panna maksma deliktiõiguslikku nõuet kostja vastu, leides, et kostja on tekitanud talle kahju. Selles lahendis selgitas ringkonnakohus ka TsMS § 371 lg 2 rakendamise eeldusi ja rõhutas, et viidatud sätet võib kohus kohaldada vaid juhul, **kui hageja poolt esile toodud faktilised asjaolud on kohtule kahtlusteta selged ja arusaadavad, kohus on süvenenult analüüsinud esitatud nõude väljavaateid, lähtumata nõude kitsast sõnastusest, vaid nõude aluseks olevatest asjaoludest ja neile kohalduvatest õigusnormidest.** Ringkonnakohus lisas, et hagi aluse ebaselguse korral kohustab TsMS § 392 lg 1 p 1 kohut eelmenetluses hageja nõuded välja selgitama ja et hageja eesmärkide ebaselguse tõttu ei saa maakohus hagi menetlusse võtmisest keelduda.⁶⁹

Selgitamiskohustusel on siiski ka piirid ja sellise olukorra heaks näiteks võib pidada tsiviilasja nr 2-02-276, kus hageja esitas aktsiate müügilepingu tühistamise ja aktsiate maksumusele ning dividendidele vastava summa väljamõistmise nõude. Viru Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata põhjusel, et hageja ei olnud vaidlustatud aktsiate müügilepingute pooleks ja aktsiaseltsi aktsionäriks ja seega ei olnud hagi esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks ega eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset ja haviga ei olnud hageja eesmärk saavutatav.⁷⁰ Tartu Ringkonnakohus nõustus maakohtu lõppjärelustega, kuid leidis, et hagi läbivaatamata jätmise aluseks oleks pidanud

⁶⁷ Tartu Ringkonnakohtu 14. oktoobri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-02-76. Antud lahendis viitas ringkonnakohus ka sellele, et maakohus oleks pidanud midagi ette võtma hageja ilmselgelt asjatundmatu esindaja suhtes.

⁶⁸ Harju Maakohtu 6. jaanuari 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-67882.

⁶⁹ Tallinna Ringkonnakohtu 6. aprilli 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-67882.

⁷⁰ Viru Maakohtu 10. juuni 2008. a. määrus tsiviilasjas nr 2-02-276.

olema TsMS § 423 lg 2 p 1, sest peamiseks läbivaatamata jätmise põhjuseks oli asjaolu, et **hagi menetluses oleku ajal ei suutnud hageja esindaja nõuet formuleerida ega valida aluseid, mida kohus oleks saanud kontrollida hagi põhjendatuse hindamisel.** Ringkonnakohus viitas asjaolule, et kuna hageja oli aktsiate müüja seadusjärgne pärija, siis iseenesest võis tal üldõigusjärglasena sõltuvalt asjaoludest tekkida kas tehingu vaidlustamise või tühisuse tunnustamise nõudeõigus, eeldusel, et vaidlustatud tehingu tõttu vähenes pärandvara. Ringkonnakohtu seisukoha kohaselt ei olnud hageja õiguslik huvi seega täiesti välistatud. Kuid kuna antud asjas oli hageja väga pika aja jooksul korduvalt muutnud oma nõudeid, esitanud erinevaid avaldusi ja taotlusi ja vaatamata kohtu korduvatele selgitustele ei suutnud nõuet korrektselt formuleerida, leidis ringkonnakohus, et pärast nii pikka menetlusaega ei ole põhjust anda hagejale veel kord võimalust hagi eseme ja aluse täpsustamiseks ning hagi tuleb jätta läbi vaatamata TsMS § 423 lg 2 p 1 alusel, kuna hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja esitatud faktiliste väidete õigsust.⁷¹

Teise samasuguse näitena võib tuua tsiviilasja nr 2-11-30702, kus hageja soovis taganeda müügi- ja hüpoteegi seadmise lepingust. Tartu Maakohus keeldus hagi menetluse võtmisest, kuna hagiavaldus ei vastanud TsMS § 363 lg 1 p-de 1-3 nõuetele.⁷² Kohus leidis, et arusaamatut hagiavaldust ei saa saata vastamiseks kostjale, sest kostja ei saa esitada selgeid seisukohti nõudele, millest ei ole võimalik aru saada. Kuna antud juhul oli hagiavaldus täiesti ette valmistamata, siis ei pidanud kohus võimalikuks selle täiendamist ja kõigi asjaolude, nõuete, tõendite ja kostjate väljaselgitamist pärast hagi menetluse võtmist eelmenetluse käigus (TsMS § 392 lg 1).⁷³ Tartu Ringkonnakohus nõustus maakohtuga ja märkis, et kui lähtuda hagiavalduses ja korduvates hagiavaldust täiendavates avaldustes märgitud hagi esemest (ja pidades silmas, et hageja nõue on ebamäärane), siis esineb hagiavalduse menetluse võtmisest keeldumiseks ka TsMS § 371 lg 2 p-s 2 sätestatud alus.⁷⁴

Kokkuvõttes nähtub analüüsitud lahenditest, et üldiselt täidavad kohtud selgitamiskohustust ja annavad hagejale (vahel ka korduvalt) võimaluse oma nõue ümber formuleerida või asjaolusid täpsustada.

Kohtupraktikast ilmneb, et ebaselge nõudega hagi menetluse võtmisest keeldumise (harvemini ka läbivaatamata jätmise) aluseks on eelkõige olukord, kus kohus on hagejale korduvalt selgitanud hagi täpsustamise (täiendamise) vajadust, kuid hageja vaatamata kohtu selgitustele seda ei tee. Teiseks juhtumiks on need higid, mis on juba alguses sedavõrd ebamäärased ja arusaamatud, et täiendamine ega täpsustamine ei aitaks nõuet ega selle alust selgemaks teha. Kohtupraktika seisukohaks on, et kõigi asjaolude, nõuete, tõendite ja võimalike menetlusosaliste väljaselgitamine eelmenetluses ei ole proportsionaalne ja hageja peab ka ise tegema jõupingutusi, et oma nõue arusaadavaks muuta.

Ebaselge hagi korral on menetluse võtmisest keeldumise aluseks üldiselt peetud TsMS § 371 lg 2 p 2, Tartu Ringkonnakohtu praktika kohaselt võib selleks teatud juhul olla ka TsMS § 371 lg 2 p 1.

⁷¹ Tartu Ringkonnakohtu 3. aprilli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-02-276.

⁷² Hageja oli muu hulgas märkinud, et hagi on esitatud esialgse õiguskaitse korras ja avaldusest nähtus hageja soov vabaneda kinnisaja koormavast hüpoteegist.

⁷³ Tartu Maakohtu 27. septembri 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-30702.

⁷⁴ Tartu Ringkonnakohtu 30. novembri 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-30702.

3.8. Nõude mittetõendatus

Tsiviilasjas nr 2-10-31503 oli üheks Harju Maakohtu määruse põhjenduseks hagi menetluse võtmisest keeldumisel see, et hageja nõudis tulevikus tekkiva kahju hüvitamist, kuid ei suutnud piisavalt tõendada kahju suurust. Kohus märkis määruses, et VÕS § 127 lg 6 kohaselt on tulevikus tekkiva kahju hüvitamise eelduseks kahju tekitamise kindlaks tegemine, s.h tulevikus tekkiva kahju piisav määratletus. Hageja ei esitanud ühtegi tõendit, mis kinnitaksid, et tulevikus tekkiv kahju vastab tema väidetud suurusele ja kuna hageja väited kahju ulatuse kohta olid paljasõnalised, siis ei olnud kohtu arvates hagiga võimalik taotletavat eesmärki saavutada ja hagi menetluse võtmisest tuli TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel keelduda.⁷⁵

Tallinna Ringkonnakohus selle käsitlesega ei nõustunud ja tühistas maakohtu määruse, märkides järgmist: *Maakohus on hagi menetluse võtmisest keeldumist põhjendanud muuhulgas ka asjaoluga, et hageja ei ole esitanud ühtegi tõendit, mis kinnitaks, et tema tulevikus tekkiva kahju suurus on 1500 krooni kuus. Kolleegium leiab, et kohus ei saa keelduda TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetluse võtmast hagi tõendamatause põhjendusel. Osundatud normi alusel tuleb hagi jätta menetluse võtmata, kui hagi esiletoodu annab piisava kindluse, et hagejal ei ole õigust, mille kaitseks hagi on esitatud, või hagi on esitatud eesmärgil, millele riik ei peaks andma õiguskaitset, või ei ole hagiga taotletav eesmärk saavutatav. Selle normi kohaldamisel ei otsustata aga selle üle, kas hagi tõendamiseks on esitatud piisavad tõendid.*⁷⁶

Ka tsiviilasjas nr 2-09-39762 pidas Tallinna Ringkonnakohus hagi läbivaatamata jätmisel asjakohatuks maakohtu tuginemist muuhulgas kahju puudumisele, sest seda asjaolu saaks hinnata vaid vaidluse sisulisel lahendamisel.⁷⁷

Tsiviilasjas nr 2-09-27154 palus hageja jagada tema ja kostja ühiseks varaks olev korteriomand selliselt, et jätta korter kostja ainuomandisse ning kohustada kostjat tasuma hagejale tema osale vastav summa (100 000 krooni). Viru Maakohus jättis hagi esmalt käiguta ning määras hagejale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks – hagi aluseks olevate asjaolude tõendamiseks ja võõrkeelsete dokumentide tõlgete esitamiseks. Hageja esitas küll tõlked, kuid ei tõendanud hagi aluseks olevaid asjaolusid. Seejärel keeldus Viru Maakohus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetluse võtmisest, kuna leidis, et hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks. Maakohus heitis hagejale ette, et ta ei tõendanud hagi aluseks olevaid asjaolusid – et ta oli vaidlusaluse eluruumi erastamise õigustatud subjektiks või et poolte tahe oli suunatud korteri kaasomandisse soetamisele. Kuna hageja ei tõendanud, et tegemist on kaasomandiga, ei olnud hagejal maakohtu arvates õigust nõuda kaasomandi lõpetamist, sest seda saab AÕS § 76 lg 1 alusel nõuda ainult kaasomanik.⁷⁸

Tartu Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse ja märkis, et asja menetluse võtmise staadiumis ei ole kohus reeglina õigustatud hindama ette tõendeid ega tuvastama, et hagejal ei ole õigust, mida ta väidab endal olevat. Tsiviilkohtumenetluses saavad pooled tõendeid esitada ka eelmenetluses, mistõttu **võib kohus tõendamatause motiivil keelduda hagi**

⁷⁵ Harju Maakohtu 4. oktoobri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-31503.

⁷⁶ Tallinna Ringkonnakohtu 12. jaanuari 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-31503.

⁷⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 19. aprilli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-39762.

⁷⁸ Viru Maakohtu 30. novembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-27154.

menetluse võtmisest üksnes erandlikel juhtudel. Ringkonnakohus leidis, et maakohtu põhistus oli ebaõige ja ebapiisav. Hageja esitatud asjaoludest nähtus, et ta oli kooselu ajal paigutanud vaidlusaluse vara koosseisu oma vahendeid ning leidis sellest tulenevalt, et temal ja kostjal tekkis ühine omand, mille jagamist ta nüüd taotleb. Hageja viitas ka AÕS §-le 70, mis sätestab ühise omandi regulatsiooni. Ringkonnakohus selgitas, et ühine omand võib tekkida erinevatel seadusest tulenevatel alustel, muuhulgas seltsingulepingu alusel. Maakohtu kohustuseks on hageja nõude kvalifitseerimine ning tõendamiskoormuse selgitamine.⁷⁹

Tsiviilasjas nr 2-10-55213 tühistas Tallinna Ringkonnakohus Harju Maakohtu määruse, millega maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 1 alusel läbi vaatamata põhjusel, et hageja ei tõendanud omandiõigust alajaamale, millest tulenevalt võiks tal olla õigus nõuda kostjatelt hagi märgitud lepingute sõlmimist.⁸⁰ Ka selles asjas leidis ringkonnakohus, et hageja poolt esile toodud asjaolude tõendamatus ei saa tuua kaasa hagi mittemenetlemist. Ringkonnakohus viitas analoogiana TsMS § 371 lõikele 2, mille kohaselt menetluse võtmisest keeldumise aluseks ei saa olla mitte nõude tõendamatus, vaid üksnes hageja poolt esitatud faktilistest asjaoludest tingitud nõude objektiivne perspektiivitus.⁸¹

Tsiviilasjas nr 2-11-862 esitas hageja nõude panga vastu ja palus mõista välja talle tekitatud mittevaraline kahju ning kohustada panka väljastama talle krediitkaart. Hageja tõi nõude alusena välja järgmised faktilised asjaolud: 2010. a. mais sulges pank hageja taotlusel tema krediitkaardi konto ja keeldus seda uuesti avamast; 2010. a. detsembris esitas hageja pangale taotluse uue püsimummaga krediitkaardi saamiseks ning lisis taotlusele oma sissetulekute tõendamiseks 2009. aasta tuludeklaratsiooni. Pank ei rahuldanud hageja taotlust, kuna hageja tuludeklaratsioonis puudus maksustatav tulu. Keeldumises selgitas pank, et krediitkomitee võtab kliendi tulu arvestamisel aluseks tuludeklaratsioonis näidatud maksustatava tulu, mitte aga aastasissetuleku. Hageja oli seisukohal, et teda diskrimineeriti, sest kostja ei kohelnud teda samaväärselt teiste sama suurt palka saavate Eesti Vabariigi kodanikega.

Harju Maakohus selgitas esmalt, et hageja peab oma nõuet täpsustama, kuna esitatud asjaoludest ei nähtu, mil viisil on krediitdiasutus oma tegevusega hagejale kahju tekitanud, arvestades, et kahju hüvitamise eesmärk on kahjustatud isiku asetamine olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui kahju hüvitamise kohustuse aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud.⁸² Puuduste kõrvaldamiseks esitatud täiendavas avalduses teatas hageja, et mittevaraliseks kahjuks on esiteks ettevõtlustulu, mida pank ei aktsepteeri tema sissetulekuna ja teiseks toetussumma, mis jääb tal panga süül teostamata jäävast projektist 2011. aastal saamata. Hageja märkis, et ettevõtluse arendamise projekt jääb teostamata, kuna hageja lootis krediitilimiiti mõnda aega elamisrahana kasutada. Seejärel jättis maakohus hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetluse võtmata, kuna hageja ei suutnud hagiavalduses kahju tekkimist põhistada.⁸³

Tallinna Ringkonnakohus nõustus maakohtuga, asudes seisukohale, et hageja esitatud asjaolude õigsust eeldades ei ole hagejal võimalik saavutada hagiga taotletavat eesmärki – mittevaralise kahju hüvitamist. Ringkonnakohus märkis, et hageja poolt esile toodud asjaoludest lähtuvalt saaks tegemist olla teisele isikule õigusvastaselt tekitatud kahju

⁷⁹ Tartu Ringkonnakohtu 1. veebruari 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-27154.

⁸⁰ Harju Maakohtu 20. septembri 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-55213.

⁸¹ Tallinna Ringkonnakohtu 18. novembri 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-55213. Samasugust seisukohta väljendas Tallinna Ringkonnakohus ka 4. oktoobri 2011. a. määruses tsiviilasjas nr 2-11-29884.

⁸² Harju Maakohtu 21. jaanuari 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-862 hagi käiguta jätmise kohta.

⁸³ Harju Maakohtu 31. jaanuari 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-862.

hüvitamise nõudega. Selliste nõuete õiguslik alus tuleneb võlaõigusseaduse 53. peatüki sätetest. VÕS § 1043 kohaselt peab deliktilise vastutuse kohaldamiseks leidma tõendamist delikti üldkoosseis ehk õigusvastase süülise teoga tekitatud kahju hüvitamise nõude eeldused: teisele isikule kahju tekitamine, kahju tekitava teo õigusvastasus ja kahju tekitaja süü. Hageja kohustuseks oli tõendada kostja tegu, kahju tekkimine, põhjuslik seos kostja teo ja tekkinud kahju vahel ning kostja teo õigusvastasus. Ringkonnakohus märkis, et kas või ühe eelduse tõendamata korral deliktivastutust ei järgne ja leidis, et antud juhul ei olnud tõendatud õigusvastasus.⁸⁴

Analüüsi autor on seisukohal, et ülalpool kirjeldatud näites jättis kohus hagi küll õigesti menetlusse võtmata, kuid ringkonnakohtu argumentatsioon väljub hagi menetlusse võtmise staadiumis lubatu raamest – jääb mulje, et kohus viitab sisuliselt teatud asjaolu tõendamata kui menetluse õiguslikku perspektiivituse alusele. Analüüsi autor on arvamisel, et täpsem oleks olnud, kui kohus oleks keeldumises selgemalt näidanud, et hageja esitatud asjaoludest nähtuvalt ei ole tema õigusi üldse rikutud. Menetlusse võtmise otsustamise staadiumis ei ole tõendite esitamine veel nõutav ja olukorras, kus iseenesest võiks hagi rahuldamisele kuuluda, kuid tõendid puuduvad, ei saa hagi menetlusse võtmisest keelduda. Küll on aga keeldumise alus see, kui hageja õigusi ei olegi asjaoludest nähtuvalt rikutud. On oluline erinevus, kas hageja ei ole tõendanud oma õiguste rikkumist sellepärast, et seda ei olegi võimalik tõendada (puudub vastav õigus või siis õiguse rikkumine) või sellepärast, et õiguse rikkumine on iseenesest võimalik, kuid hageja ei ole lihtsalt sobivaid tõendeid esitanud või asjaolusid piisavalt põhistanud.

Kokkuvõttes võib märkida, et üldjuhul kohtupraktika eitab võimalust keelduda hagi menetlusse võtmisest hageja nõude tõendamata tõttu, sest asja menetlusse võtmise staadiumis ei ole kohtul õigust tõendeid n-ö ette hinnata.

3.9. Seaduses sätestamata nõude (taotluse) esitamine

3.9.1. Kohaliku omavalitsusüksuse eestkostjaks määramise taotlus

Tsiviilasjas nr 2-09-35053 esitas Narva linn sotsiaalabi ameti kaudu avalduse 90% töövõime kaotusega töövõimetuspensionärile R.R.-le eestkostja määramiseks. Arstliku ekspertiisi otsusega oli R.R.-l tuvastatud raske puue ja alates 1982. aastast oli ta psühhiaatrilisel ravil. Aastatel 1986-1994 viibis R.R. erihooldekodus. Psüühilise seisundi tõttu vajab R.R. pidevalt kõrvalabi, juhendamist ja hooldust. R.R. on vallaline, tal ei ole lapsi ega teisi lähedasi. Narva linn leidis, et R.R. vajab eestkostjat ja kuna ei leitud ühtegi füüsilist isikut, kes sooviks eestkostjaks olla, siis palus linn panna eestkostja ülesannete täitmine viieks aastaks Narva linnale. Viru Maakohus keeldus avalduse menetlusse võtmisest TsMS § 371 lg 2 alusel (täpsustamata kumma punkti alusel), märkides, et avaldusega soovitud eesmärki ei ole võimalik saavutada ja hageja õiguste rikkumine ei ole asjaoludest tulenevalt võimalik.⁸⁵ Määrust põhjendas kohus sellega, et vastavalt seadusele ja Riigikohtu korduvalt väljendatud seisukohale on kohalik omavalitsus oma organite kaudu eestkostetasutuseks, kes korraldab

⁸⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 2. juuni 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-862. 3. oktoobril 2011. jättis Riigikohus asjas esitatud määruskaebuse menetlusse võtmata.

⁸⁵ Viru Maakohtu 29. juuli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-35053.

eestkostet juhul, kui isikul eestkostja puudub, eestkostjaks PKS § 95 lg 3 mõtte kohaselt saab aga olla vaid füüsiline isik.⁸⁶ Selle seisukohaga nõustus ka Tartu Ringkonnakohus.⁸⁷

3.9.2. Diagnoosi põhjendamise nõue

Tsiviilasjas nr 2-08-86614 soovis hageja, et kohus kohustaks arsti diagnoosi põhjendama. Hageja oli seisukohal, et ta on terve inimene ja et talle on pandud vale (psühhiaatriline) diagnoos. Katsed diagnoosist vabaneda on aga ebaõnnestunud ja see ongi kohtu poole pöördumise põhjuseks. Tartu Maakohus jättis hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmata, kuna leidis, et hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitsset. Kohus oli seisukohal, et puudub õiguslik alus, et kohustada arsti põhjendama patsiendile viimase nõudmisel temale pandud diagnoosi või varasemalt pandud diagnoosi jõusse jätmist, samuti diagnoosi sobivust patsiendi tervisliku seisundiga. Ühestki seadusest ei tulene hagejale subjektiivset õigust saada kostjatelt vastuseid ja selgitusi hagi esitatud küsimustele ning ühestki õigusaktist ei tulene sellisele subjektiivsele õigusele vastavat kohustust. Riik ei pea andma õiguskaitsset hageja soovile saada teada, kuidas kostjad teatud asjaolude esinemist selgitavad või mida nad teatud asjaoludest arvavad. Asja materjalidest nähtuvalt soovisid psühhiaatrid erimeelsusi hagejaga lahendada, kuid hageja ei kooskõlastanud uuringute aega, mistõttu jäid küsimused vastusteta hageja enda käitumise tõttu.⁸⁸

Maakohtu määruse põhjendustega nõustus ka Tartu Ringkonnakohus, märkides, et hagi tõstatatud küsimustes võib vaidlus tekkida tervishoiuteenuse osutamisel. VÕS § 758 sätestab tervishoiuteenuse osutamise lepingu mõiste ning VÕS § 762 näeb ette eeldused, millele tervishoiuteenus peab vastama. Hageja ei toonud hagiavalduses esile asjaolusid, mis võimaldaksid hagi nimetatud sätete alusel menetleda. Hageja ei ole rahul talle pandud diagnoosiga, samas nähtub aga asja materjalidest, et ka pärast hagi vaidlustatud diagnoosi on patsiendile teiste tervishoiuteenuse osutajate poolt pandud samasugune diagnoos. Samuti on hagejat kutsutud tervishoiuasutusse läbivaatusele, kuid hageja ei ole sellega nõustunud. Ringkonnakohus leidis, et hageja on ise keeldunud VÕS §-s 764 sätestatud kohustuse täitmisest,⁸⁹ mis on diagnoosi kohta selgituste saamise eelduseks.⁹⁰

3.9.3. Elatis täisealisele õppivale lapsele

Tsiviilasjas nr 2-10-30397 taotles kutsekoolis õppiv hageja isalt elatist. Viru Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, kuna PKS § 97 p 2 järgi on ülalpidamist õigustatud saama laps, kes täisealiseks saanuna jätkab põhi- või keskkhariduse omandamist põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses, kuid mitte kauem kui 21-aastaseks

⁸⁶ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 7. detsembri 2005. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-141-05, 28. oktoobri 2005. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-101-05 ja 11. märtsi 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-151-08.

⁸⁷ Tartu Ringkonnakohtu 3. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-35053.

⁸⁸ Tartu Maakohtu 30. märtsi 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-86614.

⁸⁹ VÕS § 764 kohaselt peab patsient osutama tervishoiuteenuse osutajale kaasabi.

⁹⁰ Tartu Ringkonnakohtu 12. juuni 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-86614.

saamiseni. Hageja aga soovis elatise väljamõistmist alates ajast, mil ta oli juba 21-aastane. Kohus leidis, et antud juhul puudub hagejal seadusest tulenev õigus ülalpidamist nõuda ja kostjal seadusest tulenev ülalpidamiskohustus, mistõttu hageja taotletavat eesmärki ei ole võimalik saavutada.⁹¹ Ringkonnakohus nõustus üldjoontes maakohtu seisukohtadega, kuigi pidas hagi läbivaatamata jätmise aluseks TsMS § 423 lg 1 p 1 ehk olukorda, kus hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja esitatud faktiliste väidete õigsust.⁹²

3.9.4. Ajutiselt maksejõuetu isiku pankrotiavaldus

Tsiviilasjas nr 2-11-10239 taotles avaldaja oma pankroti väljakuulutamist. Avalduse kohaselt on tal võlgu 3262 eurot, tal ei ole vara ega tööd ja ta viibib Tartu vanglas. Tartu Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel pankrotiavalduse menetlusse võtmisest, kuna avaldusega ei ole võimalik taotletavat eesmärki saavutada. Maakohus märkis, et PankrS § 1 lg 2 kohaselt on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid ja see suutmatuse ei ole tema majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Avaldaja esitatud asjaoludest saab järeldada, et avaldaja maksejõuetus on seotud eelkõige tema viibimisega vanglas, st tegemist on ajutise maksejõuetusega. Avaldaja peaks eelduslikult 2015. aastal vanglast vabanema ja tema püsiva maksejõuetuse üle saab otsustada alles pärast vabanemist.⁹³ Maakohtu seisukohaga nõustus ka Tartu Ringkonnakohus.⁹⁴ Samasugusele seisukohale asusid Tartu Maakohus ja Tartu Ringkonnakohus ka tsiviilasjas nr 2-11-25554.⁹⁵

3.9.5. Ühinemisotsuse kehtetuks tunnistamise nõue

Tsiviilasjas nr 2-08-27179 esitas hageja muu hulgas nõude osaühingu ühinemisotsuse kehtetuks tunnistamiseks. Ühinemise kohta oli selleks ajaks juba tehtud kanne ühendava ühingu asukoha äriregistrisse. Kuna vastavalt ÄS § 403 lg-le 5 ei saa ühinemist vaidlustada pärast selle kandmist ühendava ühingu asukoha äriregistrisse, jättis Harju Maakohus hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel selle nõude osas läbi vaatamata põhjusel, et hagiga ei ole taotletavat eesmärki võimalik saavutada.⁹⁶ Maakohtu määrusega nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus⁹⁷

⁹¹ Viru Maakohtu 26. oktoobri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-30397.

⁹² Tartu Ringkonnakohtu 10. märtsi 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-30397.

⁹³ Tartu Maakohtu 11. aprilli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-10239.

⁹⁴ Tartu Ringkonnakohtu 25. mai 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-10239.

⁹⁵ Tartu Maakohtu 6. juuni 2011. a. määrus ja Tartu Ringkonnakohtu 26. augusti 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-25554.

⁹⁶ Harju Maakohtu 29. juuni 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-27179.

⁹⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 7. detsembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-27179.

3.9.6. Osäüingu „jagamise“ nõue

Tsiviilasjas nr 2-09-18017 esitas hageja kostja vastu kaasomandi lõpetamise nõude. Tegemist oli ühinguõigusliku vaidlusega, nimelt olid hageja ja kostja ühiselt asutanud osäüingu, hageja soovis aga ühingu lõpetada ning oli seisukohal, et tal on võimalik seda nõuda kaasomandi jagamise sätete alusel. Hageja väitis, et osäüingu teine osanik *ei anna nõusolekut hageja osanike koosseisust välja astumisele ning ei tagasta osamakse maksumust*. Hageja tugines oma nõudes AÕS § 76 lõikele 1 ja § 77 lõikele 2 ja palus lõpetada kaasomand ning jagada vara (osäüingu osad) selliselt, et jätta osad kostja omandisse ja mõista temalt hageja kasuks välja 20 000 krooni. Viru Maakohus keeldus hagi TsMS § 371 lg 2 p 1 alusel menetlusse võtmast, sest leidis, et hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja esitatud faktiliste väidete õigsust. Kohus oli seisukohal, et hageja tuginemine AÕS § 76 lg-le 1 ja § 77 lg-le 2 ei ole asjakohane. AÕS § 76 lg 1 annab küll kaasomanikule aluse nõuda igal ajal kaasomandi lõpetamist, kuid sissemaksete tegemisel juriidilise isiku kapitali kaasomandit ei tekigi – selle vara omanikuks saab juriidiline isik.⁹⁸ Tartu Ringkonnakohus nõustus maakohtuga, lisades, et menetlusse võtmisest keeldumise alusena on antud juhul võimalik kohaldada ka TsMS § 371 lg 2 p 2, sest hagi ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada.⁹⁹

3.9.7. Enne võlaõigusseaduse jõustumist sõlmitud kinkelepingust taganemise nõue

Tsiviilasjas nr 2-10-30605 taotles hageja, et kohus tuvastaks, et ta on kehtivalt taganenud kinkelepingust ja soovis saada kostja nõusolekut omandi tagasikandmiseks. Tartu Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetlusse võtmisest, kuna leidis, et hageja taotletavat eesmärki ei ole võimalik saavutada. Kinkeleping sõlmiti 2000. aastal ja sel ajal kehtis tsiviilkoodeks, mis ei sisaldanud kinkelepingust taganemise õigust andvaid aluseid. Samuti ei näinud TsK ette lepingu ühepoolse lõpetamise õigust. Kinkijal on õigus taganeda vaid lepingust, mis on sõlmitud pärast võlaõigusseaduse jõustumist, st alates 1. juulist 2002.¹⁰⁰ Selle seisukohaga nõustus ka Tartu Ringkonnakohus.¹⁰¹

3.9.8. Osaniku kahju hüvitamise nõue osäüingu juhatuse liikmete vastu

Tsiviilasjas nr 2-08-59197 esitas registrist kustutatud osäüingu osanik kahju hüvitamise nõude osäüingu juhatuse liikmete vastu. Hageja oli seisukohal, et juhatuse liikmed sõlmisid ühingu kahjulikke tehinguid ning ei täitnud oma kohustusi piisava hoolsusega, mis tõi kaasa osäüingu maksejõuetuse. Osäüingu suhtes algatati pankrotimenetlus, mis lõppes raugemiseiga. Sellest tulenevalt muutus hagejale kuulunud osäüingu osa väärtus olematuks,

⁹⁸ Viru Maakohtu 18. mai 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-18017.

⁹⁹ Tartu Ringkonnakohtu 31. märtsi 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-18017.

¹⁰⁰ Tartu Maakohtu 31. augusti 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-30605.

¹⁰¹ Tartu Ringkonnakohtu 21. veebruari 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-30605.

samuti jäi saamata dividenditulu. Harju Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetlusse võtmisest, sest leidis, et hagi eesmärk (kahju väljamõistmine hageja kasuks) ei ole hagiavalduses viidatud asjaoludel saavutatav. Maakohus oli seisukohal, et juhatuse liikmetelt saab kahju hüvitamist nõuda eelkõige äriühing, kellega juhatuse liikmel on käsundilaadne suhe ja erandjuhul ka osäühingu võlausaldaja, kui äriühingu juhtorgani liige on rikkunud seadusest tulenevat kohustust. Kuna hageja oli ühingu osanik, siis puudus tal maakohtu arvates kahju hüvitamise nõude esitamise võimalus.¹⁰²

Tallinna Ringkonnakohus nõustus maakohtu seisukohaga, et nõude äriühingu juhatuse liikmelt kahju väljamõistmiseks saab lisaks ühingule endale esitada üksnes äriühingu võlausaldaja ja kuna hageja ei ole toonud esile asjaolusid, mis võimaldaksid teda võlausaldajaks pidada, puudub tal kahju hüvitamise nõude esitamise võimalus.¹⁰³ Analüüsi autor peab siinkohal vajalikuks märkida, et Riigikohtu tsiviilkolleegiumi viimase aja praktika valguses (ja eriti arvestades 31. märtsi 2010. a. otsusega tsiviilasjas nr 3-2-1-7-10) ei ole juhatuse liikmete vastutus äriühingu osanike või aktsionäride ees siiski täiesti välistatud. Kui tegemist on näiteks heade kommete vastase tahtliku tegevusega, siis võib juhatuse liige vastutada deliktiõiguse alusel ka osaniku või aktsionäri ees. Seega kui lähtuda lahendite motivatsioonist, siis jäeti hagi analüüsi autori arvates ebaõigesti menetlusse võtmata.¹⁰⁴

3.9.9. Kohtuotsuse alusel reaalservituudi kinnistusraamatusse kandmise nõue

Tsiviilasjas nr 2-08-18415 soovis hageja saada juurdepääsu paadilautrile üle kostja kinnisasja. Lautri oli rajanud hageja ja kasutas seda paadi vettelaskmiseks. Samuti oli hageja ehitanud lautrit viiva tee, et rajatisele pääseks juurde ka auto ning järelhaagisega. Kostja aga sulges autole ligipääsu. Hageja taotles, et kohus kohustaks kostjat takistust kõrvaldama, võimaldama hagejal paadilautrit eesmärgipärasel viisil kasutada, hoiduma hageja valduse rikkumisest ning seadma kostja kinnistule isikliku kasutusõiguse hageja kasuks. Pärnu Maakohus jättis hagi rahuldamata, kuna paikvaatlusel ei tuvastatud kostja kinnistul tee-ehitist selle traditsioonilises mõistes. Tuvastati, et hagejal on paadi vettelaskmiseks olemas võimalus lähedalasuvate sadamate kaudu. Kohus leidis, et hageja taotleb sisuliselt teeservituudi seadmist kostja kinnistule, mis võimaldaks tal kasutada kostja maal asuvat ja seega ka tema omandis olevat paadilautrit ja pääseda sinna paati kohale toimetava sõidukiga. Kuna hageja ei tõendanud, et on lautri seaduslik valdaja, siis ei saa rahuldada ka taotlust isikliku kasutusõiguse seadmiseks kostja kinnistule. Kohus ei tuvastanud hageja valdust, seega ei saa kostja tegevust käsitleda hageja valduse rikkumisena ja hageja nõuete rahuldamine ei ole võimalik, sest neil puudub materiaaldõiguslik alus.¹⁰⁵

Tallinna Ringkonnakohus aga asus seisukohale, et hageja nõuded kinnistule hageja kasuks isikliku kasutusõiguse seadmiseks ja kinnistusraamatusse isikliku kasutusõiguse kohta märke tegemiseks tuleb jätta läbi vaatamata TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel. Hageja soovis isikliku kasutusõiguse seadmist kostja kinnistule selliselt, et tal oleks võimalik pääseda paadilautri

¹⁰² Harju Maakohtu 16. septembri 2008. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-59197.

¹⁰³ Tallinna Ringkonnakohtu 15. aprilli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-59197.

¹⁰⁴ Analüüsi autor mõnab, et hagi võib siiski olla perspektiivitu, kui hageja esitatud asjaoludest on ilmselgelt näha, et tegemist ei saagi olla heade kommete vastase tegevusega. Kuid kui hageja tugineb sellele, et juhatuse liikmed sõlmisid kahjulikke tehinguid, siis tuleks neid asjaolusid lähemalt uurida.

¹⁰⁵ Pärnu Maakohtu 29. oktoobri 2010. a. otsus tsiviilasjas nr 2-08-18415.

juurde. Sisuliselt taotles hageja realservituudi (teeservituudi) seadmist. AÕS § 228 sätestab, et lisaks AÕS §-des 225-227 sätestatud kohaldatakse isiklikule kasutusõigusele realservituudi sätteid. Kui kinnisasja omanik ja isiklikku kasutusõigust sooviv isik kokkuleppele ei jõua ja pooled vastavat lepingut ei sõlmi, ei saa servituuti kinnistusraamatusse kanda. Isiklikku kasutusõigust kohtuotsuse alusel tekkiva realservituudina seadus ette ei näe.¹⁰⁶

3.9.10. 1936. aastal kehtinud kinnistusraamatu kande tühistamise nõue

Tsiviilasjas nr 2-11-7776 pöördus hageja kohtusse nõudega tühistada 1936. aastal Eestis peetud kinnistusraamatu kande Tallinnas asunud kinnisasja kohta, kuna väidetavalt kajastati kandes ebaõigesti pärimise asjaolusid. Hageja oli seisukohal, et kinnistusraamatu ebaõige kande on takistuseks tema tunnistamisel omandireformi õigustatud subjektiks. Harju Maakohus jättis hagi esmalt käiguta, märkides, et selleks, et kohus saaks asja menetleda, peaks hageja täpsustama, millise oma eeldatava ja seadusega kaitstud õiguse või huvi kaitseks ta on kohtusse pöördunud (TsMS § 3 lg 1). Samuti soovitas maakohus hagejal muu hulgas *tungivalt vaidluse asjaolude ning seonduvate õiguslike suhete äärmise keerukuse tõttu leida [--] endale professionaalne esindaja.*¹⁰⁷ Kuna hageja puudusi ei kõrvaldanud, jättis maakohus hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmata, leides, et hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset ja hagiga ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada.¹⁰⁸ Selle seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus, lisades, et hagiga taotletavat eesmärki – tühistada 1936. aastal kehtinud kinnistusraamatu kande ja teha uus kande – ei ole võimalik saavutada juba ainuüksi tulenevalt sellest, et Eestis praegu peetav kinnistusraamat ei ole sama, mida peeti 1936. aastal; praegu kehtiv kinnistusraamat asutati koos asjaõiguse seaduse jõustumisega 1. detsembril 1993. a. ja kunagi ajalooliselt kehtinud kinnistusraamatu kandeid ei ole võimalik hagiga tühistada ega muuta.¹⁰⁹

3.9.11. Kaasomandi lõpetamise nõue

Tsiviilasjas nr 2-09-64525 soovis hageja kaasomandi lõpetamist. Viru Maakohus jättis hagi läbi vaatamata, kuna kaasomandi jagamine hageja näidatud viisil (teisele kaasomanikule hüvitist maksmata) ei ole võimalik.¹¹⁰ Tartu Ringkonnakohus aga leidis, et kui hageja taotleb kaasomandi jagamist ja leiab, et kinnisasi peaks jääma talle, kuid teisele kaasomanikule ei tuleks varaosa hüvitada, siis ei ole alust hagi läbi vaatamata jätta. Vastavalt TsMS § 438 lg-le 1 kohaldab kohus ise seadust ning kui hageja taotleb jagada kaasomand selliselt, et anda kaasomandis olev asi ühele kaasomanikule (hagejale), siis AÕS § 77 lg-st 2 tulenevalt peab

¹⁰⁶ Tallinna Ringkonnakohtu 20. aprilli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-18415.

¹⁰⁷ Harju Maakohtu 30. märtsi 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-7776.

¹⁰⁸ Harju Maakohtu 18. aprilli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-7776.

¹⁰⁹ Tallinna Ringkonnakohtu 7. juuni 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-7776. Asjas esitati määruskaebus ka Riigikohtusse, kuid 19. septembril 2011. a. jättis Riigikohus selle menetlusse võtmata.

¹¹⁰ Viru Maakohtu 20. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-64525.

kohus olenemata hageja taotlusest panema sellele kaasomanikule ka kohustuse maksta teisele kaasomanikule tema osa rahas välja.¹¹¹

3.9.12. Nõude loovutamine ei muuda hagi perspektiivituks

Tsiviilasjas nr 2-08-58538 nõudis osatühing juhatuse liikmelt kahju hüvitamist. Juhatuses liige esitas vastuväite, et osatühing on selle nõude loovutanud kolmandale isikule ja hagejal puudub seega kohtulikult kaitstav õigus ning hagi tuleb jätta rahuldamata. Harju Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, kuna leidis, et hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse kaitseks. Maakohus märkis, et kuna nõude loovutamine on seaduse kohaselt lepingu senise võlausaldaja (loovutaja) ja uue võlausaldaja vahel, millega loovutaja annab temale kuuluva nõude üle teisele isikule (VÕS § 164 lg 1), siis tuleb hagejal esmalt vaidlustada nõude loovutamise tehing.¹¹² Tallinna Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse, märkides, et TsMS § 210 lg 2 kohaselt **ei mõjuta vaidlusaluse eseme** omandi või muu sellesarnase õiguse üleandmine või nõude **loovutamine kolmandale isikule** (eriõigusjärglus) iseenesest **asja menetlust**. TsMS § 210 lg 3 kohaselt on õigusjärglase õiguseelneja asemel menetluse astumiseks vajalik viimase nõusolek ja nimetatud sättest ei tulene, et nõude loovutamise korral saaks kohus jätta hagi läbi vaatamata.¹¹³

3.10. Ebaõige kostja

Tsiviilasjas nr 2-10-49597 esitas hageja nõude pankrotivõlgniku vastu ja nõudis omandi tunnustamist, vara pankrotivarast välistamist ning selle väljamõistmist hageja valdusesse. Tartu Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetluse võtmisest. Kohus leidis, et hageja ei ole võimalik taotletavat eesmärki saavutada, sest hagejal on õigus esitada nõue mitte pankrotivõlgniku, vaid pankrotihalduri vastu.¹¹⁴ Tartu Ringkonnakohus nõustus maakohtu seisukohaga ja märkis täiendavalt, et hagejal paluti eelmenetluses täpsustada, kes on antud asjas kostja ja kuna TsMS § 205 lg 2 kohaselt on kostjaks isik, kelle vastu on hagi esitatud, siis ei ole kohtul õigust omal algatusel kostjat asendada.¹¹⁵

Tsiviilasjas nr 2-10-30559 esitas hageja sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagi nii kohtutäituri kui ka oma endise elukaaslase vastu, kes hageja arvates peaks täitedokumentid tuleneva nõude tegelikult täitma. Viru Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetluse võtmisest, märkides, et täitemenetluse seadustik ei võimalda esitada sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagi menetlusevälise isiku vastu.¹¹⁶ Tartu Ringkonnakohus nõustus Viru Maakohtu seisukohaga.¹¹⁷

¹¹¹ Tartu Ringkonnakohtu 15. novembri 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-64525.

¹¹² Pärnu Maakohtu 3. juuli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-58538.

¹¹³ Tallinna Ringkonnakohtu 15. oktoobri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-58538.

¹¹⁴ Tartu Maakohtu 5. novembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-49597.

¹¹⁵ Tartu Ringkonnakohtu 7. märtsi 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-49597.

¹¹⁶ Viru Maakohtu 11. augusti 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-30559.

¹¹⁷ Tartu Ringkonnakohtu 23. septembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-30559.

Olukorraga, kus nõue esitatakse (kohtu esialgsel hinnangul) ebaõige kostja vastu, on mõneti sarnane ka juhtum, mis leidis aset tsiviilasjas nr 2-09-14499. Nimelt esitas hageja kostja vastu müügilepingust tuleneva kahju hüvitamise nõude, kuna selgus, et hageja ostetud elamu ei vasta lepingutingimustele. Pärnu Maakohus keeldus hagi menetlusse võtmast nii TsMS § 371 lg 1 p-de 1 ja 5 kui ka lg 2 p 2 alusel põhjusel, et kohtu menetluses on juba hageja samasuguse sisuga nõue teise isiku vastu. Kohus märkis, et hagejale on teises tsiviilasjas juba õiguskaitset võimaldatud, mistõttu täiendavat menetlust pidada ei saa.¹¹⁸ Tallinna Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse ning rõhutas, et hagejal on õigus otsustada, milline hagi ja kelle vastu esitada (TsMS 3 lg 1, § 4 lg 2 ja 3, § 205 lg 2, § 206 lg 1) ning **osundatud säte ei anna kohtule alust keelduda hagi menetlusse võtmast motiivil, et hageja on varasemas menetluses kellegi teise vastu samasuguse nõude juba esitanud**. Teise tsiviilasja menetlemisel tehtud toimingutel ei ole vaidlusaluses asjas tähendust ja seega ei saa tekkida probleemi samade menetluslike küsimuste uuesti arutamisest või teises asjas kohtuniku poolt võetud seisukohtade ümberlükkamisest.¹¹⁹

3.11. Hageja tsiviilkohtumenetlusõigusvõime ebaselgus

Tsiviilasjas nr 2-08-87560 esitas Saksamaa äriühingu filiaal hagi võlgnevuse väljamõistmiseks Eestis asuva kostja vastu. Harju Maakohus keeldus hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmast. Maakohus asus seisukohale, et hagejal puudub tsiviilkohtumenetlusõigusvõime, sest välismaal tegutseva äriühingu filiaal ei ole ÄS § 384 lg 2 kohaselt juriidiline isik.¹²⁰

Tallinna Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse ja saatis asja menetlusse võtmise otsustamiseks tagasi esimese astme kohtule. Ringkonnakohus märkis määruses, et **TsMS § 371 lg 2 ei ole kohaldatav menetlusse võtmisest keeldumise alusena, kui küsimus on hagi esitanud isiku tsiviilkohtumenetlusõigusvõimes**. Eestis registreeritud välismaa äriühingu filiaali juhatajal on õigus esitada hagiavaldus välismaa äriühingu rikutud õiguste kaitseks. Lisaks rõhutas ringkonnakohus, et kui hagiavalduses on hageja isik ebaselge, peab kohus määrama TsMS § 340¹ lg 1 alusel tähtaja puuduse kõrvaldamiseks.¹²¹

3.12. Kohtusse pöördumise tähtaja mittejärgimine

Tsiviilasjas nr 2-11-12986 jättis Harju Maakohus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmata hagi võlausaldajate üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamise nõudes, kuna hageja ei olnud järginud PankrS § 83 lõikes 2 ettenähtud kohtusse pöördumise tähtaega. Viidatud säte võimaldab esitada otsuse kehtetuks tunnistamise nõude kohtusse kümne päeva jooksul otsusest teadasaamisest, kuid mitte hiljem kui 30 päeva möödumisel otsuse tegemisest. Võlausaldajate üldkoosolek toimus 2. märtsil ja võlausaldaja sai otsusest samal päeval ka teada, hagi esitas ta aga alles 22. märtsil. Hageja oli seisukohal, et kuna hageja ainuke

¹¹⁸ Pärnu Maakohtu 8. aprilli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-14499.

¹¹⁹ Tallinna Ringkonnakohtu 26. juuni 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-14499.

¹²⁰ Harju Maakohtu 28. jaanuari 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-87560.

¹²¹ Tallinna Ringkonnakohtu 27. aprilli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-87560.

seaduslik esindaja viibis 4. märtsist kuni 13. märtsini haiglas, siis tuleb kümnepäevase vaidlustustähtaja viimaseks päevaks lugeda 22. märts. Maakohus leidis, et kuna hagi esitamise tähtaeg tuleneb PankrS § 83 lg-st 2, siis ei ole tegemist tähtajaga, mida saaks TsMS § 67 lg 1 järgi ennistada.¹²²

Tallinna Ringkonnakohus maakohtu seisukohaga ei nõustunud ja tühistas maakohtu määruse. Ringkonnakohus märkis, et tähtaja kulgemise algust reguleerib TsÜS § 135 lg 1. PankrS § 83, mis käsitleb võlausaldajate üldkoosoleku otsuse vaidlustamist, seostab selleks antud kümnepäevase tähtaja kulgemise alguse otsusest teadasaamisega, millest nähtuvalt on tegemist pigem menetlusliku tähtajaga. Ringkonnakohus leidis, et kuigi pankrotiseadus vaidlusaluse tähtaja olemust otseselt ei selgita, võib seadusest kui tervikust tulenevalt järeldada, et selline lühike tähtaeg teenib eelkõige menetluslikke eesmärke. Kindlasti ei ole see õigustlõpetav tähtaeg, milleks PankrS § 83 lg 2 kohaselt on 30 päeva võlausaldajate üldkoosoleku otsuse tegemisest. Menetlustähtaegu saab tulenevalt TsMS §-st 67 ennistada. Kui maakohus leidis, et tegemist ei ole tähtajaga, mida saaks TsMS § 67 lg 1 järgi ennistada, oleks tegu materiaalõigusliku tähtajaga (hagi esitamiseks ettenähtud ehk hagi aegumise tähtajaga) ja ka sel juhul ei ole alust hagi menetlusse võtmisest TsMS § 371 lg 2 p 2 järgi keelduda. TsÜS § 143 järgi võtab kohus nõude aegumist arvesse ainult kohustatud isiku taotlusel. Kuna sellise taotluse saab kostja esitada alles pärast hagi menetlusse võtmist, siis ei saanud kohus enne hagi menetlusse võtmist otsustada selle üle, kas hagejal on võimalik hagi taotletud eesmärki saavutada.¹²³

Tsiviilasjas nr 2-11-20373 taotles hageja nõude tunnustamist pankrotimenetluses. Lisaks palus hageja kohtul seaduses sätestatud menetlustähtaeg ennistada. Maakohus keeldus hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmast põhjusel, et see oli esitatud pärast seaduses ettenähtud tähtaega ja tähtaja ennistamise võimalust seadus ette ei näe.¹²⁴ Tallinna Ringkonnakohus nõustus maakohtuga ja märkis täiendavalt, et nõude tunnustamiseks kohtusse PankrS § 106 lg 1 alusel hagi esitamise tähtaeg ei ole menetlustähtaeg, mille ennistamist võiks TsMS § 67 alusel taotleda ja kuna kohtupraktikas käsitletakse kõnealust tähtaega õigustlõpetava tähtajana, oli kohtul õigus keelduda sellise hagi menetlusse võtmisest, mille esitamise ajaks oli seaduses ettenähtud tähtaeg möödunud.¹²⁵

Kokkuvõtvalt võib eelnevast järeldada, et kui hagi on esitatud pärast aegumistähtaja möödumist, siis ei või kohus hagi menetlusse võtmisest keelduda, kuna aegumist kohaldatakse üksnes kohustatud poole taotlusel ja see, kas niisugune taotlus esitatakse, selgub menetluse käigus. Pärast õigustlõpetava tähtaja möödumist esitatud hagi on aga õiguslikult perspektiivitu ja selle menetlusse võtmisest võib kohus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel keelduda. Eeltoodud seisukohta kinnitab ka Riigikohtu praktika.¹²⁶

¹²² Harju Maakohtu 31. märtsi 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-12986.

¹²³ Tallinna Ringkonnakohtu 6. juuni 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-12986.

¹²⁴ Harju Maakohtu 4. mai 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-20373.

¹²⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 31. augusti 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-20373.

¹²⁶ Vt nt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 9. jaanuari 2008. a. määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-131-07, p 10-13; Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12. oktoobri 2006. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-84-06, p 16.

3.13. Ebasobiv õiguskaitse viis

Sii kategooriasse kuuluvad analüüsi autori arvates need juhtumid, kus mingit hageja õigust võib olla küll rikutud (hagejal võib olla olemas maksmapandav õigus), kuid ta on oma õiguste kaitseks valinud ebaõige viisi (nt vaidlustab maksekäsu kiirmenetluses tehtud määrust hagimenetluses vmt).

3.13.1. Otstarbekuse kaalutlused ja õiguslik perspektiivitus

Tsiviilasjas nr 2-08-61683 esitas hageja hagi korteriühistu vastu, paludes tuvastada elamuühistu ja tema isa vahel sõlmitud korteriomandi tasuta võõrandamise lepingu ja asjaõiguslepingu tühisus ning parandada kinnistusraamatu kanne (tuvastada kostja kohustus anda nõusolek korteriomandi omanikukande muutmiseks). Hagi alusena tõi hageja välja asjaolu, et elamuühistu ümberkujundamisel korterühistuks toimus eksitus, mille tõttu ei saanud vaidlusaluse korteriomandi omanikuks mitte hageja, vaid tema isa. Harju Maakohus keeldus hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmast, sest leidis, et hagi ei ole esitatud hageja seadustega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset. Maakohus asus seisukohale, et kuna hageja on oma isa ainus pärija, läheks pärandi vastuvõtmisega talle üle ka vaidlusaluse korteri omandiõigus ning notari poolt väljastatud pärimistunnistuse (PärS § 140¹) alusel oleks võimalik kinnistusraamatu kannete muutmine hageja (ühepoolse) avalduse põhjal. Seega puudus hagejal kohtu arvates vajadus pöörduda kohtu poole ning ka õiguslik huvi nimetatud lepingute tühisuse tuvastamise vastu, sest hageja saaks hagiga taotletava eesmärgi saavutada ka pärimisavalduse esitamisega notarile.¹²⁷

Tallinna Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse ja saatis asja menetlusse võtmise otsustamiseks tagasi esimese astme kohtule. Ringkonnakohus oli seisukohal, et maakohus rikkus menetlusõiguse norme, kui keeldus hagi menetlusse võtmisest, kuna **TsMS § 371 lg 2 p 2 kohaselt on kohtul õigus keelduda menetlusse võtmast** vaid sellist **hagi, mille kaudu hagejal ei ole võimalik oma õigusi ega huve kaitsta. Normi eesmärk on välistada selliste hagide menetlemine, millel ei oleks sisulist tulemit. Nimetatud sätte eesmärgiks ei ole anda kohtu otsustada, milline viis võiks olla hageja jaoks kõige otstarbekam lõpptulemuse saavutamiseks** (antud juhul omanikukande muutmiseks kinnistusraamatus). Asjaolu, et kinnistusraamatu omanikukande parandamist on hagejal võimalik saavutada ka pärimise kaudu, ei anna kohtule alust keelduda hagiavaldust menetlusse võtmast, mistõttu on ebaõige järeldus, et hagejal puudub vajadus kohtuliku õiguskaitse järele ning õiguslik huvi nimetatud lepingute tühisuse tuvastamise vastu.¹²⁸

3.13.2. Maksettepaneku ja maksekäsu vaidlustamine

Tsiviilasjas nr 2-10-50047 esitas hageja hagi maksekäsu kiirmenetluses tehtud maksettepaneku tühistamiseks. Maakohus keeldus hagi menetlusse võtmisest, kuna leidis, et

¹²⁷ Harju Maakohtu 15. jaanuari 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-61683.

¹²⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 20. aprilli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-61683.

esitatud hagiga ei ole võimalik taotletavat eesmärki saavutada.¹²⁹ Maakohtu seisukohaga nõustus ka ringkonnakohus, märkides järgmist: „TsMS § 485 lg 1 kohaselt, kui hageja ei nõustunud esitatud maksettepanekuga, oli hagejal õigus esitada vastuväide, mida hageja ei teinud. Seejärel koostas kohus hagejale maksekäsu vastavalt TsMS § 489 lg-le 1, millele hagejal oli õigus esitada määruskaebus tuginedes TsMS §-s 489¹ loetletud asjaoludele. Hagimenetluses ei ole võimalik tühistada maksettepanekut ega maksekäsku.“¹³⁰

3.13.3. Kohtukulude väljamõistmiseks esitatud kahju hüvitamise nõue

Tsiviilasjas nr 2-09-68724 esitas hageja kahju hüvitamise nõude ja palus mõista kostjalt välja õigusabikulud, mida hageja kandis teises kohtuasjas, mis lõppes hagi rahuldamisega tema kasuks. Viru Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetlusse võtmisest, kuna leidis, et hageja soovitud eesmärki ei ole võimalik saavutada. Maakohus märkis, et hageja nõuab teises tsiviilasjas kantud kohtukulud, mille nimekirja ja kuludokumendid oleks ta tol ajal kehtinud seaduse kohaselt pidanud esitama kohtule enne kohtuvaidlust. Hageja seda ei teinud ja märkis kohtuistungil, et ei soovi esitada nõudeid menetluskulude väljamõistmiseks.¹³¹ Tartu Ringkonnakohus nõustus maakohtu määrusega ja lisas, et **kohtukulude nõuet on hagejal võimalik esitada üksnes selle tsiviilasja raames, milles kulud kanti, mitte eraldi hagimenetluses.**¹³²

3.13.4. Aktsiaseltsi üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamise vs õigussuhte tuvastamise nõue

Tsiviilasjas nr 2-10-8874 palusid hagejad tuvastada, et nende ja kostjaks oleva aktsiaseltsi vahel on nõukogu liikmeks olekust tulenev õigussuhe. Üldkoosolekul pandi hääletusele neli nõukogu liikme kandidaati, valituks loeti aga ainult kaks enim hääli saanud kandidaati.¹³³ Harju Maakohus keeldus hagi TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmast, kuna leidis, et hagejad on valinud ebaõige õiguskaitse viisi. Kohus põhjendas oma seisukohta sellega, et tegelikult soovivad hagejad vaidlustada kostja üldkoosoleku otsust, millega valiti kaks uut nõukogu liiget, aga jäeti hagejad vaatamata saadud häälte arvule valimata. ÄS § 302 lg 1 kohaselt võib kohus aktsiaseltsi vastu esitatud hagi alusel kehtetuks tunnistada aktsionäride üldkoosoleku otsuse, mis on vastuolus seaduse või põhikirjaga. Kohus leidis, et kuna seadus annab hagejatele õiguse vaidlustada üldkoosoleku otsust, siis oleksid hagejad pidanud esitama otsuse kehtetuks tunnistamise, mitte õigussuhte olemasolu tuvastamise nõude. Hagejad ei

¹²⁹ Harju Maakohtu 14. oktoobri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-50047.

¹³⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 6. detsembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-50047.

¹³¹ Viru Maakohtu 21. jaanuari 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-68724.

¹³² Tartu Ringkonnakohtu 23. novembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-68724.

¹³³ Hagejad leidsid, et kuna aktsiaseltsi põhikirja järgi võib nõukogu olla kuni viieliikmeline, siis pididki kõik neli kandidaati nõukogu liikmeks saama. Tegelikult nähtus üldkoosoleku protokollist, et nõukogu otsustati valida kolmeliikmeline ja ka varem kuulus nõukogusse kolm liiget.

esitanud kohtu arvates hagi, millele riik peaks andma õiguskaitset ning oma eesmärgi on neil võimalik saavutada teisi õiguskaitsevahendeid kasutades.¹³⁴

Tallinna Ringkonnakohtus selle seisukohaga ei nõustunud ja saatis asja tagasi maakohtule menetlusse võtmise otsustamiseks. Ringkonnakohtus leidis, et kuna AS § 299 lg 2 kohaselt loetakse isiku valimisel üldkoosolekul valituks kandidaat, kes sai teistest enam hääli, siis ei ole taolisel juhul tegemist üldkoosoleku otsusega, vaid isiku valimisega, millele kohalduvad otsuse vastuvõtmisega võrreldes teistsugused põhimõtted ja sellest tulenevalt ei saa olematut otsust ka AS § 302 lg 1 alusel vaidlustada. Asjaolu, et nõukogu liikmete valimine ja tagasikutsumine on aktsionäride üldkoosoleku pädevuses, ei välista tuvastushagi esitamist selleks, et kindlaks teha, kes üldkoosolekul nõukogu liikmeteks valiti. Ringkonnakohtus viitas ka Riigikohtu otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-60-08, milles Riigikohtus on leidnud, et vaidluse nõukogu liikmeks oleku üle saab lahendada tuvastushagi alusel.¹³⁵

Analüüsi autori arvates on ebaõige ringkonnakohtu seisukoht, et isiku valimisel otsust vastu ei võetagi. AS § 299 on selgelt pealkirjastatud „üldkoosoleku otsus“ ja selle erinevad lõiked sätestavad eeldused, mis erinevatel juhtudel peavad olema täidetud selleks, et otsus oleks vastu võetud. Asjaolule, et isikute valimise tulemus vormistatakse samuti otsusena, viitab ka näiteks AS § 304 lg 7, mille kohaselt peab aktsiaseltsi üldkoosoleku protokoll olema notariaalselt tõestatud, kui üldkoosoleku otsus on nõukogu liikme valimise või tagasikutsumise aluseks või nõukogu kohta põhikirjas muudatuse tegemise aluseks. Ka Riigikohtu lahendis, millele ringkonnakohtus viitas, on selgelt väljendatud, et nõukogu liikme valimine toimub otsusega. Küll aga rõhutas Riigikohtus kõnealuses otsuses seda, et isiku valituks osutumise kehtivus ei sõltu sellest, kas hääletustulemused on protokollis õigesti kajastatud või kas neile on antud õige hinnang.¹³⁶

3.13.5. Pankrotivõlgniku vastu esitatud nõue

Tsiviilasjas nr 2-10-45230 oli kostjaks pankrotis äriühing ja hagejaks tema võlausaldajast lepingupartner. Pankrotihaldur oli teatanud, et jätkab hageja ja võlgniku vahel sõlmitud operaatorlepingu täitmist. Lepinguliste kohustuste täitmiseks sõlmiti ka kompromiss. Kostja aga lepingut ei täitnud ja hageja esitas hagi, nõudes võla tasumist. Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetlusse võtmast, asudes seisukohale, et haviga ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada. Kohus märkis, et PankrS § 35 lg 1 p 1 kohaselt moodustub pankroti väljakuulutamise ja võlgniku varast pankrotivara ja hagejal kui pankrotivõlausaldajal on õigus esitada oma nõuded võlgniku vastu ainult pankrotiseaduses sätestatud korras, mitte aga VÕS § 108 lg 1 ja § 113 lg 1 alusel.¹³⁷

Tallinna Ringkonnakohtus tühistas maakohtu määruse ja saatis asja menetlusse võtmise otsustamiseks tagasi maakohtusse, sest leidis, et maakohus kohaldas ebaõiget normi – kuna võlgniku poolt täitmata lepingutest tulenevad kohustused on PankrS § 148 lg 1 p 2 järgi

¹³⁴ Harju Maakohtu 9. aprilli 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-8874.

¹³⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 12. aprilli 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-8874.

¹³⁶ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 16. juuni 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-60-08, p 12, 13 (H. Hääl vs Oiltanking Tallinn AS).

¹³⁷ Pärnu Maakohtu 21. septembri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-45230.

masskohustused (eeldusel, et haldur on jätkanud kohustuse täitmist), siis on nende täitmist PankrS § 149 lg 1 alusel võimalik nõuda ka hagimenetluses.¹³⁸

3.13.6. Õiguslikult perspektiivitu vastuhagi

Tsiviilasjas nr 2-09-39021 esitas hageja elatise väljamõistmise nõude ning kostja esitas vastuhagi elatise võlgnevuse tasumisest vabastamiseks ja elatise suuruse vähendamiseks. Harju Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel vastuhagi menetlusse võtmisest, põhjendades seda asjaoluga, et käesoleval juhul ei ole kohus kostjalt elatist veel välja mõistnud ja seepärast ei saa teda ka elatise võlgnevuse tasumisest vabastada.¹³⁹ Tallinna Ringkonnakohus nõustus maakohuga, märkides, et kostja eesmärgiks on saavutada jõukohase elatise määramine ja elatise võlgnevuse tasumisest vabastamine. Ükski vastuhagi nõue ei saa välistada elatise nõude rahuldamist ja vastuhagi ei võimalda ka asja kiiremat läbivaatamist. **Kostja saab kõik oma vastuväited elatise suuruse ja võlgnevuse vähendamise kohta esitada põhihagi läbivaatamisel.**¹⁴⁰

3.13.7. Ebasobiv õiguskaitse täitemenetluse vaidlustes

Tsiviilasjas nr 2-09-19803 esitas hageja sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi. Ta leidis, et Harju piirkonna kohtutäituril ei olnud õigust esitada täitmisavaldust oma tasu sissenõudmiseks Tartu tööpiirkonna kohtutäiturile ja viimasel ei olnud õigust selle alusel täitemenetlust alustada, mistõttu alustatud täitemenetlus on ebaseaduslik. Tartu Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, põhjendades seda Riigikohtu korduvalt väljendatud seisukohaga, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi iseloomustab materiaaõiguslik vaidlus võlgniku ja sissenõudja vahel, mis puudutab täitedokumentis kajastatud nõuet ja **kui hageja ei esita nõude vastu materiaaõiguslikke põhjendusi, siis tuleb hagi jätta läbi vaatamata.**¹⁴¹ Maakohus märkis, et praegusel juhul materiaaõiguslikud põhjendused puuduvad.¹⁴² Ka Tartu Ringkonnakohus leidis, et hagi läbi vaatamata jätmine TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel oli õige, sest sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamine ei ole kohaseks vahendiks taotletud eesmärgi saavutamiseks. Kohaseks õiguskaitsevahendiks oleks olnud kaebuse esitamine kohtutäituri otsuse peale.¹⁴³

Tsiviilasjas nr 2-10-16785 oli samuti probleemiks ebaõige õiguskaitse viisi valik, sest hageja esitas kaebuse kohtutäituri otsuse peale, kuigi vaidluse sisuks oli täitemenetluse aluseks oleva kohtuotsuse tõlgendamine. Nii Viru Maakohus¹⁴⁴ kui ka Tartu Ringkonnakohus leidsid, et hagi tuleb jätta TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, kuna kaebusega kohtutäituri otsuse

¹³⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 25. oktoobri 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-45230.

¹³⁹ Harju Maakohtu 16. oktoobri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-39021.

¹⁴⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 17. detsembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-39021.

¹⁴¹ Vt nt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 2. juuni 2008. a. määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-42-08, p 16.

¹⁴² Tartu Maakohtu 23. novembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-19803.

¹⁴³ Tartu Ringkonnakohtu 19. veebruari 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-19803.

¹⁴⁴ Viru Maakohtu 19. mai 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-16785.

peale täitedokumendi täitmisel ei saa võlgnik nõuda täitedokumendiks oleva kohtulahendi selgitamist. Tartu Ringkonnakohus lisas: [...] täitemenetluses täitedokumendi tõlgendamise üle vaidluse tekkimise korral võib sissenõudja või võlgnik esitada hagi teise poole vastu nõudega tuvastada, kas täitedokumendist tuleneb hagejale mingi konkreetne õigus või kohustus. Sellise nõudega tuvastushagi võib esitada täitedokumendi selgitamiseks ka muul juhul, kui täitedokumendi täitmise või toime üle on menetlusosaliste vahel tekkinud vaidlus.¹⁴⁵

Tsiviilasjas nr 2-09-56011 esitas hageja lepingust taganemise õiguspärasuse tuvastamise ja sundtäitmise lubamatuks tunnistamise nõude. Nii Harju Maakohus kui ka Tartu Ringkonnakohus olid seisukohal, et tegemist on õiguslikult perspektiivitu nõudega, sest hageja soovis saavutada teises tsiviilasjas tehtud jõustunud kohtulahendiga tuvastatud asjaolude ümberhindamist, see aga ei saa olla sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eesmärgiks.¹⁴⁶

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise nõue kui ebakohane õiguskaitse viis oli probleemiks ka tsiviilasjas nr 2-11-39788. Hageja oli seisukohal, et temalt välja mõistetud riigilõivu sissenõudmiseks algatatud sundtäitmine tuleb tunnistada lubamatuks, kuna riigilõivuseaduse säte, mille alusel tuvastushagi hind määratakse hagiga nõutava hüve vääruuse järgi, on vastuolus põhiseadusega. Harju Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel hagi menetlusse võtmisest, kuna hageja ei toonud hagi esile selliseid sundtäitmist välistavaid asjaolusid, mis oleksid tekkinud või hagejale teatavaks saanud pärast täitedokumendiks oleva kohtulahendi jõustumist. Kohtu arvates ei saanud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise aluseks olla asjaolu, et hagejal ei ole piisavalt rahalisi vahendeid.¹⁴⁷ Maakohtu seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus.¹⁴⁸

Tsiviilasjas nr 2-09-30120 esitas avaldaja kaebuse kohtutäituri tegevuse peale, paludes tunnistada õigusvastaseks kohtutäituri tegevus, millega avaldaja esindajal ei võimaldatud tutvuda pärimismenetluses inventuuriaktiga. Harju Maakohus jättis kaebuse TsMS § 423 lg 1 p 13 ja lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, leides muu hulgas, et kohtutäituri tegevuse ebaseaduslikuks tunnistamine iseseisva nõudena ei ole eesmärk, millele riik peaks andma õiguskaitset.¹⁴⁹ Ka Tallinna Ringkonnakohus leidis, et esineb alus avalduse läbivaatamata jätmiseks, kuid ei nõustunud maakohtu seisukohaga, et kohtutäituri tegevuse ebaseaduslikuks tunnistamise nõudele ei pea riik andma õiguskaitset. Ringkonnakohus märkis, et läbivaatamata jätmise põhjuseks on asjaolu, et avaldaja on valinud oma õiguste kaitseks ebaõige viisi. Kohtutäituri ametitegevus jaguneb kohtutäituri seaduse § 2 lg 2 kohaselt ametitoiminguteks ja ametiteenusteks. KTS § 6 lg 1 p 3 kohaselt teeb kohtutäitur ametitoiminguid pärandi inventuuri tegemisel ja pärandvara valitsemisel pärimisseaduse alusel. Lisaks sellele on üheks ametitoimingu liigiks ka täitemenetluse seadustikus reguleeritud täitetoimingud (kohtutäituri seadus § 6 lg 1 p 1). Täitemenetluse seadustiku VII osa reguleerib kaebuste ja hagide esitamist täitemenetluses, mitte pärimismenetluses. Kuna

¹⁴⁵ Tartu Ringkonnakohtu 29. märtsi 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-16785.

¹⁴⁶ Harju Maakohtu 15. aprilli 2010. a. määrus ja Tartu Ringkonnakohtu 21. juuni 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-56011. Asjas esitati määruskaebus ka Riigikohtule, kuid 1. septembril 2010 jättis Riigikohus selle menetlusse võtmata.

¹⁴⁷ Harju Maakohtu 25. augusti 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-39788.

¹⁴⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 14. oktoobri 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-39788.

¹⁴⁹ Harju Maakohtu 31. detsembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-30120.

käesoleval juhul ei olnud tegemist täitemenetlusega, siis ei ole TMS kohaldatav ja avaldaja ei saanud selle seaduse alusel maakohtule avaldust esitada.¹⁵⁰

Tsiviilasjas nr 2-11-21059 püüdis avaldaja saavutada täitemenetluse peatamist. Kohtud leidsid, et täitemenetluse peatamise avaldus on õiguslikult perspektiivitu, kui peatamise taotlemise põhjusena toob avaldaja välja asjaolu, et Euroopa Inimõiguste Kohus menetleb tema individuaalkaebust. TMS § 45 kohaselt võib kohus võlgniku avalduse alusel täitemenetluse peatada või täitmist pikendada või ajatada, kui menetluse jätkamine on võlgniku suhtes ebaõiglane. Seejuures tuleb arvestada sissenõudja huvisid ning muid asjaolusid, muu hulgas võlgniku perekondlikku ja majanduslikku olukorda.¹⁵¹

Ka tsiviilasjas nr 2-05-2124 soovis avaldaja vabaneda täitemenetlusest ja esitas selleks avalduse täitemenetluse lõpetamiseks seoses nõude aegumisega KarS § 82 alusel.¹⁵² Viru Maakohus keeldus avalduse menetlusse võtmisest TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel, sest leidis, et avaldusega ei ole võimalik taotletavat eesmärki saavutada. Maakohus märkis, et kuna täitemenetlus toimub tsiviilasjas tehtud jõustunud kohtuotsuse täitmiseks, siis puudub alus lõpetada täitemenetlust KarS-is sätestatud alusel.¹⁵³ Maakohtu seisukohaga nõustus ka Tartu Ringkonnakohus.¹⁵⁴

Eelnevast nähtub, et täitemenetlust iseloomustab väga suur hulk erinevaid kohtuvaidlusi, millest palju nõudeid osutub omakorda ka õiguslikult perspektiivituteks.¹⁵⁵

3.13.8. Abielu kehtetuks tunnistamise nõue pärast abikaasa surma

Tsiviilasjas nr 2-11-16399 taotles avaldaja abielu kehtetuks tunnistamist. Harju Maakohus jättis avalduse TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmata, põhjendades seda asjaoluga, et seoses avaldaja abikaasa surmaga ei ole nõuet abielu kehtetuks tunnistamiseks võimalik enam esitada ja avalduse eesmärk ei ole seega saavutatav.¹⁵⁶ Selle seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus, selgitades täiendavalt, et abielu kehtetuks tunnistamise nõuet ei saa kohus pärast avaldaja abikaasa surma menetleda, sest puudub isik, kelle vastu nõuet esitada. Taotluse eesmärgist ja soovitatavatest tagajärgedest nähtub, et avaldajal on nõue abikaasa

¹⁵⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 23. märtsi 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-30120.

¹⁵¹ Harju Maakohtu 16. mai 2011. a. määrus ja Tallinna Ringkonnakohtu 1. augusti 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-21059.

¹⁵² KarS § 82 lg 1 kohaselt ei asuta otsust täitma, kui otsuse jõustumisest on möödunud seaduses sätestatud tähtaeg.

¹⁵³ Viru Maakohtu 5. novembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-05-2124.

¹⁵⁴ Tartu Ringkonnakohtu 13. jaanuari 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-05-2124.

¹⁵⁵ Täitemenetlusega seotud menetlustest vt nt ka Tallinna Ringkonnakohtu 8. mai 2009. a. määrust tsiviilasjas nr 2-09-4017, Tallinna Ringkonnakohtu 23. veebruari 2009. a. määrust tsiviilasjas nr 2-08-68936 ja Tartu Ringkonnakohtu 11. juuni 2010. a. määrust tsiviilasjas nr 2-10-12733. Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise kohtupraktika kohta vt lähemalt: M. Lillsaar. Sundtäitmise lubamatuks tunnistamine. Kohtupraktika analüüs. Tartu, november 2011. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/1241/Sundtaitmise_M.Lillsaar.pdf.

¹⁵⁶ Harju Maakohtu 2. mai 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-16399.

pärandvara suhtes (sh korteriomandi lahusvaraks tunnistamiseks) ja need nõuded saab avaldaja esitada tema õigusi väidetavalt rikkunud isikute, st pärijate vastu.¹⁵⁷

3.13.9. Võlausaldajate üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamise nõue

Tsiviilasjas nr 2-11-16991 taotles hageja (pankrotis ühingu võlausaldaja) võlausaldajate *üldkoosoleku otsuse kehtetuse tuvastamist*. Harju Maakohus keeldus 15. aprilli 2011. a. määrusega hagi menetluse võtmisest, põhjendades keeldumist asjaoluga, et hagiavaldusest ei nähtu PankrS § 83 lg-s 1 sätestatud eeldused, mis võimaldaksid tunnistada võlausaldajate üldkoosolekute otsused kehtetuks, arvestades seda, et hageja ainsaks eesmärgiks on teisele võlausaldajale (AS-ile SEB Pank) määratud häälte arvu vaidlustamine. Kohus märkis, et ka hageja ise on viidanud sellele, et PankrS § 82 lg 4 kohaselt juhul, kui üldkoosolekul osalenud võlausaldaja ei nõustu talle halduri poolt määratud häälte arvuga või kui talle määratud häälte arvu vaidlustab teine võlausaldaja, määrab häälte arvu üldkoosolekul osalev kohtunik, tehes selle kohta määruse. Määruse peale võib omakorda esitada määruskaebuse. Üldkoosolekul koostatud protokollist ei nähtu, et võlausaldajatele antud häältele oleks esitatud vastuväiteid. Eelnevast tulenevalt jättis kohus hagi menetluse võtmata põhjusel, et hageja ei olnud valinud sobivat viisi oma õiguste kaitseks (jättis vastuväite õigel ajal esitamata).¹⁵⁸ Maakohtu seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus.¹⁵⁹

Ülaltoodust nähtub seega, et **võlausaldajate üldkoosoleku otsuse häälte ebaõige määramise motiivil kehtetuks tunnistamise nõue on perspektiivitu, kui võlausaldaja jättis koosolekul kasutamata võimaluse vaidlustada talle määratud häälte arv.**

3.13.10. Korteriühistu juhatuse otsuse kehtivuse vaidlustamine

Eri meelt olid esimese ja teise astme kohus tsiviilasjas nr 2-09-58720, milles hageja palus tunnistada tühiseks või tühistada korteriühistu juhatuse koosoleku otsuse punkt 1. Harju Maakohus võttis asja menetluse, kuid jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, põhjendades seda asjaoluga, et juhatuse koosoleku toimumise ajal kehtinud korteriühistuseadus ega mittetulundusühingute seadus ei sätestanud korteriühistu liikme õigust esitada kohtusse hagi juhatuse otsuse tühistamiseks või kehtetuks tunnistamiseks ega ka tühisuse tuvastamiseks; hagi sai esitada vaid üldkoosoleku otsuste vaidlustamiseks. Maakohus leidis, et kohane õiguskaitse viis oleks olnud juhatuse otsuse vaidlustamine üldkoosolekul.¹⁶⁰ Tallinna Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse ja saatis asja menetluse jätkamiseks tagasi maakohtusse, märkides, et **korteriühistu juhatuse otsuse vaidlustamine oli ka varem võimalik kohtus** ja see põhimõte tuleneb muu hulgas TsÜS § 38 lg-st 1, mille kohaselt huvitatud isik võib nõuda kohtus juriidilise isiku organi seaduse või

¹⁵⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 16. juuni 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-16399. Asjas esitati määruskaebus ka Riigikohtule, kuid Riigikohus jättis selle menetluse võtmata.

¹⁵⁸ Harju Maakohtu 15. aprilli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-16991.

¹⁵⁹ Tallinna Ringkonnakohtu 7. juuli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-11-16991.

¹⁶⁰ Harju Maakohtu 12. märtsi 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-58720.

põhikirjaga vastuolus oleva otsuse kehtetuks tunnistamist. Korterühistu juhatus on juriidilise isiku organiks TsÜS § 38 mõttes.¹⁶¹

3.13.11. Osaniku väljaarvamise nõue

Eri seisukohtadel olid esimese ja teise astme kohus õiguskaitsse kohaldamise viisi ja eelduste suhtes ka tsiviilasjas nr 2-08-89872, kus osaühingu osanik esitas avalduse, millega palus arvata teine osanik osaühingust välja. Viru Maakohus jättis avalduse TsMS § 423 lg 2 alusel läbi vaatamata põhjusel, et sellega ei ole võimalik avaldaja soovitud eesmärki saavutada. Määruse põhjendustes märkis kohus, et osaniku väljaarvamist saab taotleda osaühing, osanik ei saa avaldust või hagi enda nimel esitada. Kohus märkis, et kõigepealt tuleb läbida äriühingu sisene menetlus ja otsustada hagi esitamine. ÄS § 167 lg 2 reguleerib etappi, kuidas jõuda otsuseni esitada osaühingu nimel hagi.¹⁶² Maakohus ei täpsustanud, milline on läbivaatamata jätmise täpne alus, kuid eelduslikult pidas ta selleks TsMS § 423 lg 2 p 2.

Tartu Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse ja saatis asja menetluse jätkamiseks tagasi maakohtusse. Ringkonnakohus leidis, et maakohus kohaldas valesti ÄS § 167 lg 2, sest kõnealuse sätte kehtiv redaktsioon annab osanikule õiguse esitada osaühingu nimel kohtusse hagi ilma eraldi volituseeta. Osaühingul oligi ainult kaks osanikku, kohtusse pöördunud osaniku osadega oli esindatud üle poole osakapitalist ja põhikirjaga ei olnud ette nähtud suurema esindatuse nõuet. Ajal, mil avaldaja maakohtule hagita asjas avalduse esitas, ei sisaldanud ÄS § 167 lg 2 nõuet, et osanik peaks kohtusse pöörduma osaühingu nimel ja seega ei saanud maakohus pärast avalduse menetluse võtmist jätta asja TsMS § 423 lg 2 alusel läbi vaatamata.¹⁶³

Antud kaasuse puhul on oluline silmas pidada, et ajal, mil avaldaja esitas avalduse teise osaniku väljaarvamiseks, kehtis ÄS § 167 lg 2 järgmises redaktsioonis: *Taotluse osaniku väljaarvamiseks võivad esitada osanikud, kelle osadega on esindatud üle poole osakapitalist, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud suurema esindatuse nõuet*, määruse tegemise ajal aga järgmises redaktsioonis: *Hagi osaniku väljaarvamiseks võivad osaühingu nimel esitada osanikud, kelle osadega on esindatud üle poole osakapitalist, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud suurema esindatuse nõuet*.

3.13.12. Kinnitamata majandusaasta aruande „tagasikutsumise“ nõue

Tsiviilasja nr 2-08-63293 asjaolude kohaselt soovis avaldaja maakohtu registriosakonnale esitatud majandusaasta aruande „tagasi kutsuda“. Esmalt pöördus ta selleks registriosakonna poole, kuid Harju Maakohtu registriosakond leidis, et vastavalt TsÜS § 38 lg-le 2 ja ÄS §-le 178 ei ole neil õigust majandusaasta aruannet tagastada enne, kui kohus on tuvastanud majandusaasta aruande tühisuse. Seejärel pöörduski avaldaja kohtu poole taotlusega tuvastada aastaaruande tühisus, põhjendades nõuet asjaoluga, et aastaaruanne jäi osanike koosolekul kinnitamata. Harju Maakohus keeldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel avalduse menetluse

¹⁶¹ Tallinna Ringkonnakohtu 16. aprilli 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-58720.

¹⁶² Viru Maakohtu 10. juuni 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-89872.

¹⁶³ Tartu Ringkonnakohtu 9. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-89872.

võtmisest, kuna hageja ei ole võimalik saavutada hageja eesmärki. Kohus leidis, et kohaseks õiguskaitsevahendiks on hoopis osanike otsuse vaidlustamine, millega majandusaasta aruanne kinnitati ja nimetatud nõuet on võimalik menetleda hagimenetluses, mitte hagita menetluses.¹⁶⁴ Selle seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus.¹⁶⁵

Analüüsi autori arvates on kohtute seisukoht siiski mõnevõrra ebatäpne, kuna otsuse vaidlustamiseks puudus alus – ringkonnakohtu määrusest nähtuvalt väitis määruskaebuse esitaja, et aastaaruande kinnitamise otsust üldse ei tehtudki. Otsuse vaidlustamine on võimalik vaid juhul, kui otsus on olemas. Antud juhul oleks ilmselt kohaseks õiguskaitse viisiks olnud otsuse puudumise tuvastamise nõue.

3.13.13. Lapsega suhtlemise korra muutmise avalduse õiguslik perspektiivitus

Tsiviilasjas nr 2-10-37254 esitas avaldaja (lapse vanglas viibiv isa) avalduse lapsega suhtlemise korra määramiseks. Ta väitis, et lapse ema ei võimalda tal lapsega kohtuda. Tartu Maakohus keeldus avaldust TsMS § 371 lg 2 alusel menetlusse võtmast, kuna sellest ei nähtunud avaldaja õiguste rikkumine ja kuna avaldusega ei olnud kohtu arvates võimalik saavutada taotletavat eesmärki.¹⁶⁶ Kohus oli lapsega suhtlemise korra kindlaks määranud ja selle kohaselt oli avaldajal õigus kohtuda lapsega siis, kui laps seda soovib. Kuna laps oli varem lastekaitsetöötajale avaldanud, et ta ei soovi isa külastada ja asjaoludest ei nähtunud, et ta oleks vahepeal oma seisukohta muutnud, siis leidis kohus, et avaldaja nõudel puudub igasugune alus.¹⁶⁷ Ringkonnakohus nõustus maakohtuga ja lisas, et **olukorras, kus kohtumäärusega on kindlaks määratud lapsega suhtlemise kord ja üks vanematest seda väidetavalt ei täida, ei ole seaduse mõttega kooskõlas uue kohtuvaidluse algatamine suhtlemiskorra määramiseks**. Sellisel juhul näeb TsMS § 536 ette lepitusmenetluse, mille eesmärgiks on suunata vanemad vaidluse kokkuleppelisele lahendamisele.¹⁶⁸

Analüüsitud lahendite põhjal võib kokkuvõttes öelda, et ebaõige õiguskaitse viisi valik on üks peamisi juhtumeid, kus kohtud õigusliku perspektiivituse sätteid kohaldavad. Kohtupraktikast nähtub aga, et kui hagejal on oma eesmärgi saavutamiseks mitu võimalust, siis on tal ka valikuõigus ja kohus ei saa hagejale ette kirjutada, millist viisi ta kasutama peab. Kohtul on õigus sekkuda vaid juhul, kui hageja kasutab võimalust, mis ei vii sihile.

3.14. Ebaõige menetlusliik (hagimenetlus vs hagita menetlus)

Tsiviilasjas nr 2-10-15740 esitas hageja valduse rikkumise kõrvaldamise ja edasisest rikkumisest hoidumise nõude. Hageja tõi nõude alusena välja asjaolu, et kostja rikub hageja kaasomandiosa valdust sellega, et takistab hagejal elamu teenindamiseks ettenähtud maatükil

¹⁶⁴ Harju Maakohtu 16. oktoobri 2008. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-63293.

¹⁶⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 23. märtsi 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-63293.

¹⁶⁶ Nagu näha, viitas kohus korraga mõlemale keeldumise alusele.

¹⁶⁷ Tartu Maakohtu 26. augusti 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-37254.

¹⁶⁸ Tartu Ringkonnakohtu 28. veebruari 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-37254.

asuva autoparkla kasutamist. Harju Maakohus jättis hagi TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel läbi vaatamata, kuna hagiga ei ole võimalik saavutada taotletavat eesmärki, märkides, et hageja on oma õiguste kaitseks valinud ebaõige menetluse liigi. Maakohtu määruse põhjenduste kohaselt soovis hageja saavutada seda, et ta saaks elamut teenindaval ning kaasomandis oleval maatükil paiknevas parklas sõiduautot takistuseta parkida. Selle eesmärgi saavutamiseks esitas hageja kohtule valduse kaitse hagi. Tegelikult on aga tegemist kaasomanike vahelise vaidlusega kaasomandis oleva eseme kasutuskorra üle. Lähtuvalt TsMS § 613 lg-st 2 ja Riigikohtu seisukohast tsiviilasjas 3-2-1-151-10¹⁶⁹ tuleb kaasomanike vahelised kaasomandi kasutamisega seotud vaidlused lahendada hagita menetluses, mitte hagimenetluses.¹⁷⁰

Tallinna Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse ja saatis asja menetluse jätkamiseks tagasi maakohtule. Ringkonnakohus leidis, et maakohus tuvastas õigesti hageja õiguskaitse eesmärgi (soov kehtestada kaasomandis oleva eseme kasutuskord) ja viitas õigesti TsMS § 613 lg-le 2, mille kohaselt lahendatakse elamuga kinnisasja kaasomanike maa kasutamisega seotud vaidlused hagita menetluses, kuid jättis hagi ebaõigesti läbi vaatamata. Ringkonnakohus viitas Riigikohtu seisukohtadele, mille kohaselt ei ole hagita asja lahendamine hagimenetluses selline menetlusõiguse rikkumine, mis annaks aluse ainuüksi sel põhjusel kohtulahend tühistada.¹⁷¹ Ringkonnakohtu seisukoha järgi **puudus maakohtul õigus jätta hagi läbi vaatamata üksnes põhjusel, et asi tuleb lahendada hagita menetluses.** Maakohus oleks pidanud juhtima menetlusosalise tähelepanu nimetatud asjaolule ja määrama kooskõlas TsMS § 340¹ lg-ga 1 tähtaja puuduse kõrvaldamiseks. TsMS § 476 lg 1 järgi algatab kohus hagita menetluse omal algatusel või huvitatud isiku või asutuse avalduse alusel.¹⁷²

¹⁶⁹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18. jaanuari 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-151-10.

¹⁷⁰ Harju Maakohtu 6. aprilli 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-15740.

¹⁷¹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 8. veebruari 2006. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-121-05; Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 3. aprilli 2007. a. määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-31-07; Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17. aprilli 2008. a. määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-12-08; Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17. mai 2010. a. määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-42-10.

¹⁷² Tallinna Ringkonnakohtu 7. juuni 2011. a. määrus tsiviilasjas nr 2-10-15740.

4. Kokkuvõte

4.1. Kohtu kohustused

TsMS § 371 lg 2 ja § 423 lg 2 kohaldamine on kohtu õigus, mitte kohustus. Õiguslikku perspektiivitust käsitlevate lahendite rohkus näitab siiski, et kohtud kasutavad üsna sageli võimalust keelduda sel alusel hagi menetlusse võtmisest või jätta hagi läbi vaatamata.

Hagi menetlusse võtmisest keeldumine eeldab hagi sisule hinnangu andmist ja kohtul on seejuures kõrgendatud põhjendamis- ning kaalumiskohustus, mis tuleneb asjaolust, et õigusliku perspektiivituse instituut riivab põhiseaduslikku kohtusse pöördumise õigust. Ringkonnakohtute praktikas on selgelt välja kujunenud seisukoht, et **kui tegemist on keeruka õigusliku küsimusega, tuleb eelistada hagi menetlusse võtmist ja õigusliku probleemi täiendavat analüüsimist.**

Õigusliku perspektiivituse motiivil hagi menetlusse võtmisest keeldumise eelduseks on olukord, kus hageja esile toodud faktilised asjaolud on kohtule kahtlusteta selged ja arusaadavad, kohus on süvenenult (ja lähtudes mitte üksnes nõude kitsast sõnastusest, vaid nõude aluseks olevatest asjaoludest ja neile kohalduvatest õigusnormidest) analüüsinud esitatud nõude väljavaateid ning hinnanud, kas hageja esitatud asjaolude pinnalt, arvestades kohtu selgituskohustust ja hagi täpsustamise ja parandamise võimalusi, oleks hagi rahuldamine välistatud või oleks hagiga taotletava eesmärgi saavutamine välistatud.

Alus hagi menetlusse võtmisest keeldumiseks puudub juhul, kui hageja pakutud õigusliku kvalifikatsiooni järgi hagi rahuldamisele ei kuulu, kuid hageja esitatud asjaolude kohaselt võib kõne alla tulla mõni muu nõude alusnorm (nt juhul, kui hageja arvates on tegemist lepingulise kahju hüvitamise nõudega, kuid asjaoludest tulenevalt võib nõue tuleneda hoopis kahju õigusvastasest põhjustamisest). Menetlusse tuleks hagi või avaldus jätta võtmata juhul, kui mitte ükski õigusnorm ei sätesta alust, mis võimaldaks hagi hageja esitatud asjaoludest tulenevalt rahuldada. Analüüsist nähtuvalt esines näiteks kahju hüvitamise nõuete lahendamise kohtupraktikas olukordi, kus ringkonnakohus tühistas maakohtu tehtud menetlusse võtmisest keeldumise või läbivaatamata jätmise määruse põhjusel, et maakohus ei võtnud perspektiivi hindamisel arvesse kõiki võimalikke hageja esitatud asjaoludest tuleneda võivaid kvalifikatsioone.

4.2. Uus menetlusstaadium?

Kui haldusasjades oli 2006. aastal ja 2007. aasta alguses valdav, et perspektiivituse kohta tehtud maakohtu määrus jäi jõusse ka ringkonnakohtus, siis maakohtute samalaadseid määruseid tühistatakse praegu päris palju. Analüüsitud valimisse kuulus 99 lahendit ja neist tühistati ja saadeti tagasi maakohtusse menetlusse võtmise otsustamiseks või menetluse jätkamiseks 45 tsiviilasja.

Võrreldes Tartu Ringkonnakohtuga tühistas Tallinna Ringkonnakohus rohkem vastavaid maakohtu määruseid – kui Tartu Ringkonnakohus tühistas valimisse kuulunud 36-st lahendist 11 ehk veidi alla kolmandiku, siis Tallinna Ringkonnakohus tühistas 63-st lahendist 34 ehk üle poole. Peamiselt heitsid ringkonnakohtud maakohtutele ette seda, et maakohus jättis

kergekäeliselt menetlusse võtmata keeruka õigusvaidluse põhjusel, et hageja nõue oli ebaselge.

Analüüsi objektiks olnud lahendite põhjal võib täheldada, et algselt menetlusökonomiale suunatud õigusinstituut võib olla muutumas kohtu töökoormuse reguleerimise vahendiks. Tundub, et keerulisemates kohtuasjades on tekkimas uus menetlusstaadium, kus kõigepealt kulub palju aega ja energiat sellele, et teha kindlaks, kas hagi või avaldust peaks (sellisel kujul) üldse menetlema.

Õigusliku perspektiivitate tuvastamine peaks aitama vabastada kohut sellise asja sügavamasse sisse süüvimisest, mille puhul on kohe alguses ette näha, et sisuline lahend ei annaks hagejale mingit tulemust. Tegelikult selgub aga, et ka paljud keerukad õigusvaidlused algavad menetlusse võtmisest keeldumisega, mis näitab, et menetlusosalistel (isegi kui nad suhtlevad kohtuga advokaadi vahendusel) ja kohtul on probleeme üksteisest arusaamisega.

4.3. Tuvastushagi perspektiivitate

Tuvastushagi olemasolu või puudumise kindlakstegemise praktika kohta saab järeldada, et kui hageja eesmärk on mingi soorituse saamine tulevikus, siis ei menetle kohus sooritusnõudest eraldi tuvastusnõuet, millega soovitakse tuvastada sooritusnõude aluseks olevaid asjaolusid. Hagi alusesse kuuluva asjaolu tuvastamine eraldi menetluses ei ole hageja õiguste kaitseks piisav ja kohtupraktika kohaselt ei anna riik sellisel eesmärgil esitatud hagile õiguskaitset. Iseseisva tuvastusnõude menetlemine koormab tarbetult kohtusüsteemi ja selliseid nõudeid eraldi ei menetleta. Hagejal on võimalus kasutada teisi õiguskaitsevahendeid ja seepärast on põhjendatud jätta niisugune hagiavaldus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmata.

4.4. Õigusliku perspektiivitate aluste piiritlemine

Analüüs näitas, et õigusliku perspektiivitate aluste eristamine on praktikas keeruline. Kuigi Riigikohtu tsiviilkolleegium on selgitanud, et TsMS § 371 lõiget 2 tuleb rakendada punkti täpsusega,¹⁷³ ei järgi kohtud seda nõuet alati. Kohtupraktikas puudub selgus, millal millist alust peaks kohaldama. Vahel viitab kohus lahendis korraga kõigile TsMS § 371 lg-s 2 sätestatud alustele. Kõnealuse normi teise lõike teine punkt sisaldab omakorda kahte alternatiivi, mille eristamine on praktikas osutunud veelgi raskemaks kui esimese ja teise punkti eristamine. Samas ei ole analüüsi autori arvates tegemist olulise takistusega kohtuasjade menetlemisel, sest uuritava õigusinstituudi tähendus ja piirjooned on praktikas üldiselt välja kujunenud.

Analüüsi autori arvates reguleerib TsMS § 371 lg 1 p 1 ja vastavalt ka § 423 lg 1 p 1 näiteks olukorda, kus hageja toob esile teatud asjaolud ja esitab ka mingi nõude, kuid tema õigusi ei olegi üldse rikutud. Sii kuuluvad juhtumid, kus isik püüab panna maksma kellegi teise õigust (näiteks väidab, et kostja on endale võtnud tema ema jalgratta ja palub see tagastada), aga ka need juhtumid, kus isik ainult arvab, et tal on õigus millelegi, tegelikult aga ei ole. Sellises olukorras ei tule üldjuhul kõne alla nõude täpsustamine, sest hageja paneb maksma õigust,

¹⁷³ Vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 10. jaanuari 2007. a. määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-135-06, p 11. Sama kehtib eelduslikult ka TsMS § 423 lg 2 kohaldamisel.

mida tal ei ole. Erandiks oli kohtupraktikas olukord, kus ema esitas nõude, mis kuulus tema alaealisele lapsele (lähemalt vt lk 18).

Samas on olukorda, kus hageja õigusi ei olegi rikutud, raske eristada TsMS § 371 lg 2 p-s 2 ja § 423 lg 2 p-s 2 kirjeldatud juhtumist, kus hagejal puudub üldse kaitstav õigus ja tema poolt soovitud ei oleks mitte kuidagi võimalik saavutada.

Kui asjaoludest nähtuvalt võib hagejale küll kuuluda mingi subjektiivne õigus, kuid ta on valinud ebaõige tee selle maksmapanekuks, siis on kohtupraktika kohaselt keeldumise (läbivaatamata jätmise) aluseks lg 2 p 2, sest hagiga ei ole võimalik saavutada hageja soovitud eesmärki.

Soovimata teha ettepanekut muuta taas kord TsMS-i, tuleks antud analüüsi põhjal siiski märkida, et TsMS § 371 lg 2 ja 423 lg 2 sõnastus võiks tulevikus olla sarnane uues, 1. jaanuaril 2012 kehtima hakanud halduskohtumenetluse seadustikus¹⁷⁴ sätestatule. Nimelt sisaldab HKMS § 121 lg 2 alapunkte 1 ja 2, mille kohaselt võib kohus kaebuse määrusega tagastada, kui kaebajal puudub asjas ilmselgelt kaebeõigus, eeldades, et tema faktilised väited on tõendatud või kui kaebusega ei ole võimalik saavutada kaebuse eesmärki. Analüüsi autori arvates ongi nende võimalustega hõlmatud kõik perspektiivtuse juhtumid ja ka tsiviilkohtumenetluses ei ole erilist mõtet üritada teha vahet olukordadel, mis on alternatiivsena toodud TsMS § 371 lg 2 p-s 2 (ja vastavalt ka TsMS § 423 lg 2 p-s 2) ehk olukorral, kus hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks, olukorral, kus hagi ei ole esitatud eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset ega olukorral, kus hagiga ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada. Analüüsi autori arvates ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada ka näiteks juhul, kui hagi ei ole esitatud hageja õigusliku huvi kaitseks. Alternatiivide sisulist eristamatust kinnitab ka kohtupraktika.

4.5. Ebaselge nõude õiguslik perspektiivitus

Tsiviilkohtumenetluses tuleb hagi ja hagita menetluses esitatud avalduse õiguslik perspektiivitus kõige sagedamini kõne alla nõude ebaselguse ja ebaõigesti valitud õiguskaitse viisi korral. Hagi täielikku ainetust peaaegu ei esinegi, kuigi algselt oli sätete eesmärgiks tõenäoliselt just selliste nõuete menetlemise välistamine.

Kohtupraktikast ilmneb, et ebaselge nõude korral on hagi menetluse võtmisest keeldumise (harvem ka läbivaatamata jätmise) aluseks eelkõige olukord, kus kohus on hagejale korduvalt selgitanud hagi täpsustamise (täiendamise) vajadust, kuid hageja vaatamata kohtu selgitustele seda ei tee. Teiseks juhtumiks on need hagid, mis on juba alguses sedavõrd ebamäärased ja arusaamatud, et täiendamine ega täpsustamine ei aitaks nõuet ega selle alust selgemaks teha. Kohtupraktika seisukohaks on, et kõigi asjaolude, nõuete, tõendite ja võimalike menetlusosaliste väljaselgitamine eelmenetluses ei ole proportsionaalne ja hageja peab ka ise tegema jõupingutusi, et oma nõue arusaadavaks muuta.

Nõude olemasoluks vajaliku olulise eelduse mittetõendatus kui võimalik perspektiivtuse alus on kohtupraktikas kohati vastuolulise käsitlemisega, kuid enamasti märgivad ringkonnakohtud siiski, et **nõude tõendatuse üle saab otsustada vaid menetluse käigus** ja kui selgub, et hageja nõue on tõendamata, tuleb hagi jätta rahuldamata.

¹⁷⁴ Halduskohtumenetluse seadustik. 27. jaanuari 2011. – RT I, 23.02.2011, 3. Edaspidi: HKMS.

4.6. Ebaõige õiguskaitsse viis kui õigusliku perspektiivituse alus

Ebaõige õiguskaitsse viisi valiku motiivil jätsid kohtud hagi menetlusse võtmata näiteks juhul, kui isik esitas:

- hagi maksekäsu kiirmenetluses tehtud maksettepaneku vaidlustamiseks;
- kaebuse kohtutäituri otsuse peale, kuigi soovis saavutada täitedokumendi tõlgendamist;
- abielu kehtetuks tunnistamise nõude, kuigi soovis abikaasa pärandvara jagamist;
- võlausaldajate üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamise nõude (häälte ebaõige määramise motiivil), kuid jättis talle määratud hääled üldkoosolekul vaidlustamata;
- kahju hüvitamise nõude teises tsiviilasjas kantud kohtukulude väljamõistmiseks.

4.7. Muud õigusliku perspektiivituse juhtumid

Lisaks eeltoodule on kohtupraktika kohaselt õiguslikult perspektiivitud ka nõuded, mille esitamise võimalust seadus ette ei näe. Näiteks ei saa patsient esitada tervishoiuteenuse osutaja vastu diagnoosi põhjendamise nõuet, kui puudub vaidlus tervishoiuteenuse kvaliteedi üle. Õiguslikult perspektiivitu on ka kohaliku omavalitsusüksuse eestkostjaks määramise taotlus, pärast ühinemise äriregistrisse kandmist esitatud ühinemisotsuse kehtetuks tunnistamise nõue, aktsionäriks mitteoleva isiku esitatud aktsiaseltsi nõukogu otsuse kehtetuks tunnistamise nõue, selgelt ebaõige kostja vastu esitatud hagi ning pärast seaduses sätestatud õigustlõpetava tähtaja möödumist esitatud hagi. Samuti on perspektiivitu pankrotiavaldus, kui võlgniku maksejõuetus on ajutine. Seevastu ebaselge õigusvõimega hageja esitatud nõue ei ole perspektiivitu nagu ka hagi, mis esitatakse pärast aegumistähtaja möödumist. Õigusliku perspektiivituse sätted ei ole kohaldatavad ka olukorras, kus isik valib ebaõige menetlusliigi – esitab hagi, kuigi peaks esitama avalduse hagita menetluses. Sel juhul peab kohus menetlusosalisele olukorda selgitama ja andma tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

Kui hagejal on oma eesmärgi saavutamiseks mitu erinevat võimalust, siis on tal õigus nende vahel valida ja kohus ei saa keelduda hageja nõude menetlemisest põhjusel, et kohtu arvates tuleks kasutada teist ja lihtsamat võimalust.